

**Univerzita Karlova**

**Přírodovědecká fakulta**

Geografie se zaměřením na vzdělávání – Dějepis se zaměřením na vzdělávání



**Jan Fobl**

**Genocida ve Rwandě v roce 1994 a vývoj mezinárodních  
postojů k ní za uplynulých třicet let**

The Rwandan Genocide of 1994 and the Evolution of  
International Perspectives in the Last Thirty Years

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. RNDr. Pavel Chromý, Ph. D.

Praha, 2025

**Prohlášení:**

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 30. 4. 2025

Jan Fobl

**Poděkování:**

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu své bakalářské práce doc. RNDr. Pavlovi Chromému, Ph.D. za čas, který mi věnoval během konzultací a také za cenné rady, které mi pomohly při psaní bakalářské práce.

Dále bych rád poděkoval mé rodině, především pak Mgr. Ivě Petrtýlové, za podporu a pomoc během studia na univerzitě.

V neposlední řadě bych rád poděkoval mým přátelům, bez kterých by studium bylo mnohem složitější, za jejich podporu a důvěru během celého studia.

## **Abstrakt:**

Tématem bakalářské práce je genocida ve Rwandě, která proběhla v roce 1994. Konflikt, který se ve Rwandě na konci minulého tisíciletí odehrál, patří mezi největší genocidy 20. století. Předmětem výzkumu jsou mezinárodní postoje vybraných zemí k situaci ve Rwandě tehdy, a jak se za uplynulé tři dekády proměnily nebo zda zůstaly stejné. Kromě postojů jednotlivých zemí ke genocidě je v práci popsána mírová mise OSN UNAMIR, která v průběhu genocidy působila na území Rwandy. Vybranými zeměmi jsou Spojené státy americké, Francie, Belgie, Spojené království a Česko. Zmiňované země určitým způsobem v průběhu historie anebo přímo během genocidy nepřímo ovlivnily, co se ve Rwandě odehrálo.

Na základě rešerše literatury, odborných a mediálních sdělení a televizního zpravodajství je vysvětlen historicko-politický kontext proměn území a obyvatelstva Rwandy a přiblíženy příčiny genocidy. Dále je popsán její samotný průběh, zejména pak jaký vliv měl na zdejší obyvatelstvo. Následně jsou zde charakterizovány postoje vybraných zemí, a současně jsou hodnoceny postoje zemí ke genocidě a jejich proměny v uplynulých třech dekáдах.

**Klíčová slova:** genocida, Rwanda, Hutuové, Tutsiové, etnické napětí, OSN, postoj a vliv aktérů, rok 1994, rekonstrukce společnosti, vzpomínkové akce

## **Abstract:**

The topic of this bachelor's thesis is the genocide in Rwanda, which took place in 1994. The conflict that unfolded in Rwanda at the end of last millennium ranks among the largest genocides of the 20th century. The subject of this research is the international stances of selected countries toward the situation in Rwanda at that time, and how they have changed or whether they have remained the same over the past three decades. In addition to the attitudes of individual countries toward the genocide, the thesis also describes the UN peacekeeping mission UNAMIR, which was active in Rwanda during the genocide. The selected countries are the United States of America, France, Belgium, the United Kingdom, and the Czechia. These countries, in various ways throughout history or directly during the genocide, indirectly influenced the events that took place in Rwanda.

Based on a review of literature, expert and media reports, and television news coverage, the historical and political context of changes in Rwanda's territory and population is explained, and the causes of the genocide are outlined. The course of the genocide itself is then described, particularly the impact it had on the local population. Subsequently, the positions of the selected countries are characterized, and the countries' stances toward the genocide, as well as how these have changed over the past three decades, are evaluated.

**Keywords:** genocide, Rwanda, Hutus, Tutsis, ethnic tension, United Nations, stance and influence of actors, 1994, society reconstruction, commemorative events

# Obsah

Seznam zkratk.....	7
Seznam obrázků.....	8
Seznam grafů.....	8
Úvod.....	9
1. Metodika.....	12
2. Diskuse klíčových pojmů.....	14
3. Charakteristika Rwandy.....	16
3.1 Geografická charakteristika.....	16
3.2 Historická charakteristika.....	17
3.2.1 Království.....	17
3.2.2 Koloniální éra.....	18
3.2.3 Rwanda jako nezávislý stát.....	22
4. Průběh genocidy.....	24
5. Mezinárodní postoje ke genocidě v roce 1994.....	26
5.1 Mírová mise OSN UNAMIR.....	26
5.2 Spojené státy americké.....	28
5.2 Francie.....	29
5.4 Belgie.....	30
5.5 Spojené království.....	31
5.6 Česko.....	32
5.6.1 České předsednické prohlášení v Radě bezpečnosti OSN.....	33
5.6.2 Změna postoje Rady bezpečnosti OSN v květnu 1994.....	34
6. Situace ve Rwandě po genocidě.....	36
6.1 Třicáté výročí genocidy ve Rwandě.....	38
7. Mezinárodní postoje k Rwandě za uplynulé tři dekády.....	40
7.1 OSN a mírová mise UNAMIR.....	40
7.2 Spojené státy americké.....	41
7.3 Francie.....	42
7.4 Belgie.....	43
7.5 Spojené království.....	45
7.6 Česko.....	45
Závěr.....	47
Seznam použité literatury a zdrojů.....	49

## Seznam zkratk

ADST	The Association for Diplomatic Studies and Training (Asociace pro diplomatická studia a školená)
BBC	British Broadcasting Corporation (Britská vysílací společnost)
ČT	Česká televize
DRK	Demokratická republika Kongo
MRND	Mouvement révolutionnaire national pour le développement (Národní revoluční hnutí pro rozvoj)
OSN	Organizace spojených národů
RPF	Rwandan Patriotic Front (Rwandská vlastenecká fronta)
UN	United Nations (Organizace spojených národů)
UNAMIR	United Nations Assistance Mission for Rwanda (Pomocná mise OSN pro Rwandu)
IRMCT	The International Residual Mechanism for Criminal Tribunals (Mezinárodní mechanismus pro trestní tribunály)

## Seznam obrázků

Obrázek 1: Rwanda a její provincie.....	16
Obrázek 2: Bývalý prezident Rwandy Juvénal Habyarimana .....	22
Obrázek 3: Voják mírové mise UNAMIR během genocidy ve Rwandě.....	27
Obrázek 4: Současný prezident Rwandy Paul Kagame .....	37
Obrázek 5: Zapálení ohně v památníku Gisozi během vzpomínkových akcí v roce 2024 ...	38
Obrázek 6: Památník deseti padlých belgických vojáků v Kigali .....	44

## Seznam grafů

Graf 1: Finanční pomoc Belgie Rwandě mezi lety 1994–2022 (mil. USD) .....	43
---	----

# Úvod

Zprávy o genocidě v africké Rwandě přinesla světová média již před jednatřiceti lety. I přesto je zvolená problematika stále aktuálním tématem, nejen ve Rwandě, ale i jako celosvětová výstraha, co se může stát, pokud se daná situace podcení a není na ni nahlíženo přiměřeným způsobem. Dodnes jsou nacházeny masové hroby obětí vyvraždování a stále nejsou potrestáni všichni viníci, kteří genocidu organizovali. Situace v ostatních afrických státech mnohdy může připomínat události, které konfliktu předcházely. Je proto důležité, aby docházelo k novému výzkumu, proč ke genocidě došlo. Po třech dekáдах uplynulých od událostí z roku 1994 lze lépe kriticky vyhodnotit, zda byly postoje jednotlivých aktérů vhodné, a jakým způsobem by mělo mezinárodní společenství v tak bezvýchodné situaci, jakou byla genocida ve Rwandě, postupovat.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, jaké postoje zaujímalo mezinárodní společenství a vybrané země ke konfliktu, a zda a jakým způsobem se postoje za uplynulé tři dekády změnily. Nejprve je hodnocen postoj Organizace spojených národů (OSN). Následně pak pěti vybraných zemí, což jsou Spojené státy americké, Francie a Spojené Království, tři stálí členové Rady bezpečnosti OSN. Dále Belgie, která měla Rwandu od konce první světové války až do roku 1962 pod svou koloniální správou, kdy země získala svou nezávislost. Belgie a Rwanda udržely velmi blízké vztahy i po získání rwandské nezávislosti. Poslední zvolenou zemí je Česko, které bylo v roce 1994 a 1995 nestálým členem Rady bezpečnosti OSN a sehrálo důležitou roli při vyjednávání o situaci ve Rwandě. Na mezinárodním poli je genocida ve Rwandě velmi problematickým tématem.

V práci hledáme odpovědi na otázky. Jaká stanoviska jednotliví aktéři po dobu genocidy zaujímali, zda byla od samého začátku stejná nebo se měnila? Zda se všechny země v názorech shodovaly? Která z pěti vybraných zemí měla neměnný postoj během genocidy v Radě bezpečnosti OSN a zda byl po genocidě přijat konsenzus o postupu, který by byl tím nejvhodnějším? Proč se některé země nechtěly ve Rwandě angažovat? Na jakém principu ve Rwandě postupovala mírová mise UMAMIR a jakým způsobem zasahovala v rámci humanitární pomoci? Zda během genocidy došlo i na ztráty na životech ze strany zúčastněných zemí? Jak si jednotlivé země stály za svými stanovisky po genocidě? Jak se proměnily vztahy mezi Rwandou a jednotlivými zeměmi? Kdo byl z účasti na genocidě obviněn a zda byl obviněn i někdo jiný kromě rwandské strany?

Dílním cílem práce je zjistit, jakým způsobem došlo k rozvrácení rwandské společnosti a jaké historické události rozvrat způsobily. Jak genocida ve Rwandě probíhala, a jaký dopad měla na rwandskou společnost? Jakým způsobem se Rwanda a její obyvatelstvo po genocidě proměnily? Jak probíhaly vzpomínkové akce v dubnu roku 2024? Jak jednotlivé země reflektovaly uplynulé tři dekády od genocidy?

Bakalářská práce se zabývá událostmi, které se odehrály v roce 1994 ve středovýchodní africké Rwandě. Tehdejší vyostřená kulturní a politická situace se přerodila v masové vyvražďování, během kterého zemřelo až milion lidí. S pojmem genocida se setkáme jen v průběhu událostí 20. století několikrát. Příkladem je arménská genocida v Osmanské říši na počátku 20. století, holokaust za druhé světové války, nebo v 80. letech genocida v Iráku proti Kurdům (Ternon 1997). Konflikt, který se ve Rwandě na konci minulého tisíciletí odehrál, patří mezi největší genocidy 20. století. Během pouhých 100 dnů přišlo o život mnoho nevinných lidí (Meierhenrich 2020)

Úvodní část bakalářské práce se zabývá kulturními, historickými a politickými aspekty, které konfliktu předcházely. Cílem těchto kapitol je charakterizovat základní pojmy, které s rwandským konfliktem souvisejí, a i definovat samotný pojem genocida. Dále také uvést geografickou charakteristiku Rwandy a její historii od konce 19. století, přes koloniální éru až po získání nezávislosti a následující události, které vedly ke genocidě. Konkrétní historické etapy byly vybrány z důvodů, že právě v těchto obdobích až do vypuknutí genocidy byla postupně jednotlivými vládnoucími stranami zasévána nenávisť mezi obyvatelé dvou ve Rwandě žijících převažujících etnických skupin.

Následně je popsán průběh genocidy, a které hlavní události průběh ovlivnily, jaké byly změny v počtu obyvatel Rwandy a jakým způsobem se podařilo krveprolití ukončit.

Bakalářská práce se dále zabývá postoji vybraných zemí, Spojených států amerických, Francie, Spojeného království, Belgie a Česka, v roce 1994, kdy genocida probíhala. V této kapitole je také charakterizována role mírové mise Organizace spojených národů UNAMIR, a i jakým způsobem byla tato mise ovlivněna rozhodnutími Rady bezpečnosti OSN.

Závěrečná část bakalářské práce se zaměřuje na tři dekády, které následovaly po genocidě. Hlavním cílem je ukázat, jakým způsobem se rwandská společnost za tři dekády proměnila, a zda se dokázala z konfliktu vzpamatovat. Dále také jak se změnila vnitřní politika Rwandy, a jakým způsobem probíhaly vzpomínkové akce při příležitosti

třicátého výročí od genocidy. Dále se zabývá mezinárodními vztahy Rwandy s již zmíněnými pěti zeměmi a Organizací spojených národů a vysvětluje, jakým způsobem se postoj jednotlivých států k Rwandě i rwandské genocidě za uplynulé tři dekády proměnil a jaké stanovisko zaujali představitelé jednotlivých států během vzpomínkových akcí v roce 2024.

Na základě rešerše literatury a zdrojů informací je provedena analýza historických příčin a průběhu událostí v roce 1994. Následně je pokračováno charakteristikou a hodnocením mezinárodních postojů k Rwandě za uplynulé tři dekády.

# 1. Metodika

Bakalářská práce je založena na využití metody rešerše literatury a jiných zdrojů, jakými jsou databáze světových organizací a novinových článků.

Pro bakalářskou práci bylo důležité definovat základní pojmy, které jsou pro práci stěžejní. Jedná se o pojmy genocida, národ a etnická skupina. Pro účely práce byly využity publikace *Genocidy XX. století* od Yvese Ternona (Ternon 1997), který se problematikou genocid zabývá, dále Filipa Tesaře a jeho *Etnické konflikty* (Tesař 2007). Tesař popisuje, jak etnické konflikty vznikají, a jaká je jich historie. Tyto dvě publikace byly podpořeny odbornou statí od Anthonyho Dirka Mosese (Moses 2010), který rozebral přístup Raphaela Lemkinena. Autor se definici genocidy věnoval ve 40. letech 20. století a navrhl znění úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia z roku 1948. A následně i slovník Tomáše Hirta, který sloužil jako podpora odborného díla *Holokaust a jiné genocidy* od kolektivu autorů v čele s Marií van Haperen (Haperen a kol. 2015).

Dalším krokem při psaní bakalářské práce bylo uvést geografickou charakteristiku Rwandy a informovat o její historii a událostech, které rozpoutaly konflikt mezi etnickými skupinami. Pro zamýšlené účely byla zvolena publikace od Jana Záhořika *Dějiny Rwandy a Burundi* (Záhořík 2012), autor se dlouhodobě historií zemí ve střední Africe zabývá. Také bylo důležité zvolit, které období z rwandské historie popsat v bakalářské práci. Historie Rwandy je v práci zmiňována od druhé poloviny 19. století, před začátkem kolonialismu ve Rwandě. Hlavním důvodem bylo, že právě v uváděné době se pomalu začaly štěpit jednotlivé etnické skupiny, což vedlo ke vzájemným konfliktům. Následně práce zachycuje další události, které vyvrcholily v genocidu.

Pro samotný popis genocidy v roce 1994 bylo využito několika publikací, nejdůležitějšími byla již zmíněná kniha *Genocidy XX. století* od Yvese Ternona (Ternon 1997) a *Holokaust a jiné genocidy* od kolektivu autorů v čele s Marií van Haperen (Haperen a kol. 2015). Van Haperen se v publikaci zabývala právě událostmi genocidy ve Rwandě.

Pro kapitolu Mezinárodní postoje ke genocidě v roce 1994 a jednotlivé podkapitoly byly zvoleny články, které se postoji vybraných zemí zabývaly. Pro popis činnosti mírové mise UNAMIR posloužila publikace *Podat ruku ďáblovi: Příběh poslední genocidy 20. století*, kterou napsal Roméo Dallaire (Dallaire 2014). On sám mírové misi velel a po

celou dobu genocidy ve Rwandě byl osobně přítomný. Při zjišťování postojů Spojených států se bakalářská práce opírala o publikaci *Madeleine „Nejlepší ze všech možných světů“* od Madeleine Albright (Albright 2003), která byla v době genocidy velvyslankyní Spojených států při OSN a následně i ministryní zahraničních věcí. Postoje Francie a Belgie vycházejí ze stěžejní publikace *Leave None to Tell the Story: Genocide in Rwanda*, ve které autorka Alison Des Forges (Des Forges 1999) právě mimo jiné sleduje osud belgických a francouzských vojáků, který do velké míry určoval postoj jednotlivých zemí. V podkapitole postoj Spojeného království jako zdroj posloužil odborný článek *Britannia Waived The Rules: The Major Government and The 1994 Rwandan Genocide* od autorů Lindy Melvern a Paula Williamse (Melvern, Williams 2004), kteří velmi podrobně popsali postoj tehdejší britské vlády. Pro postoj Česka a celkového popisu dění v Radě bezpečnosti OSN byl využit článek *Česká republika v Radě bezpečnosti OSN: Genocida ve Rwandě, 1994*, který napsal Karel Kovanda (Kovanda 2004), velvyslanec Česka při OSN v době, kdy ve Rwandě probíhala genocida.

Dalším záměrem bylo definovat, jakým způsobem se Rwanda změnila za uplynulé tři dekády od genocidy až do roku 2024. Podpůrnou literaturou byla opět publikace od Jana Záhořika *Dějiny Rwandy a Burundi* (Záhořík 2012). Popisuje v ní i události, které následovaly po genocidě.

V kapitole mezinárodních postojů ke Rwandě za poslední tři dekády posloužily především novinové články od veřejnoprávních informačních médií, jakými jsou například BBC, France 24, The Brussels Times, The New York Times a Česká televize. Dalšími důležitými zdroji byly dokumenty od mezinárodních organizací, například OSN a Světové banky. Při vyhledávání novinových článků byla využita klíčová slova, kterými byla genocida, Rwanda, třicáté výročí a název jednotlivých států, nebo jména politiků, kteří v daných zemích vládli. Nejčastějšími zdroji článků byly především texty v češtině a angličtině, v menší míře pak ve francouzštině. Jednotlivé postoje byly hodnoceny na základě oficiálních stanovisek současných představitelů daných zemí. Ale také představitelů vybraných zemí, kteří vládli v době genocidy.

## 2. Diskuse klíčových pojmů

Genocida je podle mezinárodního práva definována jako „činy, spáchané v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou“ (OSN 1949). Definice byla přijata během Valného shromáždění OSN v roce 1948 a Československo Úmluvu o zabránění a trestání zločinů genocidia ratifikovalo v roce 1951. Ternon (1997) uvádí, že pojem genocida je odvozen ze dvou latinských slov, *genos* a *caedere*. V překladu do češtiny je význam prvního slova *původ*, druhé slovo znamená *zabít*. Dále tvrdí, že poprvé byl pojem použit profesorem Lemkinem v roce 1944. Lemkin stejně pojmenoval svou knihu, která se zabývá okupací Evropy během druhé světové války. Oproti tomu Moses (2010), ve své publikaci odkazuje na Lemkina, a tvrdí, že genocida nemusí znamenat ve všech případech vyhlazení určitého národa nebo etnické skupiny, ale může se jednat o určitý plán akcí, který je směřován ke konkrétní skupině lidí. Následně uvádí, že tato skupina lidí není obětí genocidy pro jejich vlastnosti a vnější charakteristiky, ale z důvodu, k jakému národu patří (Moses 2010).

Pro účely bakalářské práce je také důležité definovat pojmy národ a etnikum, a určit jaký je mezi těmito pojmy rozdíl.

Pojem etnikum se objevuje ve veřejné diskusi od 50. let 20. století jako označení pro lidi, u kterých je předpoklad určitého kulturního ohraničení a odlišnosti od ostatních skupin. V dnešní době je pojem chápán jako vymezení určité skupiny lidí, která je v moderních národních státech považována za menšinu (Hirt 2017). Pojem má částečně nahradit pojmy kmen a rasa z důvodu, že je politicky korektnější vůči dané skupině lidí. Hlavním účelem uváděných pojmů je odlišení mezi „námi“ a „ostatními“. Druhotné rozdělení na etnika je odvozeno od koloniální rétoriky, kdy mezi jednotlivé skupiny obyvatel může být konflikt zavlečen zvěncí. Takovým příkladem může být právě Rwanda. Zde byl rozdíl mezi Hutuy a Tutsii částečně vyvolán zvěncí (Hirt 2017). Tesař (2007) uvádí, že je velmi složité najít jednotnou definici pojmu etnikum. Etnicita souvisí se zvyklostmi, původem, s biologickými předpoklady, jazykem, zkušenostmi, které daná skupina lidí považuje za stejné a rozhodující, k jakému etniku patří. V takovém případě může být příslušnost k danému etniku nižší či vyšší, podle předem zmíněných aspektů. A člověk může patřit k více takovýmto skupinám (Tesař 2007).

V bakalářské práci se Hutuové a Tutsiové považují za příslušníky etnických skupin a v kontextu rekonstrukce Rwandy po genocidě je zmiňován rwandský národ.

Národ je skupina lidí, kteří jsou politicky, historicky a kulturně spjati a vyznávají stejné hodnoty v životě. Moderní národy se začaly formovat v průběhu 19. století v rámci industrializace a rozpadem feudálních pořádků (Tesař 2007). Kritéria pro příslušnost k danému národu se mohou lišit. Může se jednat o teritoriální příslušnost, kdy se člověk hlásí k národu státu, ve kterém se narodil. Dále se také jedná o pokrevní pouto, což je příslušnost k národu, ke kterému patří rodiče dané osoby. V dalších případech se jedná o příslušnost k národu podle náboženství. Volba kritérií a jejich výběr pro definici určitého národa jsou odvozena od historicko-politických vazeb v daném regionu (Hirt 2016). Tesař (2007) uvádí, že podle Carra a Oomena je národ společenství lidí, kteří mají stejný jazyk, společné území, a hlásí se příslušností k danému státu. Podle nich zásadním rozdílem mezi etnikem a národem je, že jazyk neoddělitelně patří určitému národu. Dále Tesař (2007) tvrdí, že přestože se jednotlivé definice národa liší, mají společný základ. „*Národ je politicky organizované společenství, jehož příslušníkům je společný vysoký stupeň vědomí vzájemné sounáležitosti*“ (Tesař 2007 s. 56). Což znamená, že příslušníci národa si plně uvědomují, jaký je rozdíl mezi nimi a jinými národy, a to i bez jakékoliv předchozí osobní zkušenosti s ostatními národy.

### 3. Charakteristika Rwandy

Pro účely bakalářské práce je podstatné uvést geografickou a historickou charakteristiku Rwandy. Důvodem je lepší porozumění místu, kde se genocida odehrála a příčinám jakým způsobem ke konfliktu mezi etnickými skupinami došlo. Hutuové se pokusili postupně zlikvidovat méně početnější Tutsie.

Pro účely bakalářské práce je podstatné uvést, kde se nenávist mezi Tutsii a Hutuy vzala. Z tohoto důvodu je nejvhodnější popis historie Rwandy začít v druhé polovině 19. století, kdy se začal mezi Hutuy a Tutsii politicky rozvíjet konflikt. A následně jakým způsobem se nenávist zvětšovala v průběhu 20. století, kdy do vnitřních záležitostí zasahovaly i koloniální mocnosti.

#### 3.1 Geografická charakteristika

Rwanda je malý středovýchodní africký stát s rozlohou 26 338 km<sup>2</sup>, rozlohou je menší než naše Morava. Na jihu sousedí s Burundi, na východě s Tanzánií, na severu s Ugandou a na západě s Demokratickou republikou Kongo. Demokratická republika Kongo do roku 1997 nesla název Zair. Hlavním městem je Kigali (Záhořík 2012).

Obrázek 1: Rwanda a její provincie



Zdroj: <https://www.worldatlas.com/maps/rwanda> (20. 4. 2025)

Jak je patrné z obrázku 1, Rwanda je administrativně rozdělena na pět provincií. Těmi jsou Západní, Severní, Východní a Jižní provincie. Pátou provincií je hlavní město Kigali. Nové administrativní členění bylo v zemi zavedeno až 12 let od ničivého konfliktu, v roce 2006 (Republic of Rwanda 2025). Důvodem byla snaha rwandské vlády snížit napětí uvnitř nově formovaného národa Rwand'anů. V době genocidy byla Rwanda rozčleněna na 12 prefektur, které byly rozděleny i podle etnického zastoupení v zemi. Vznik nových a větších provincií mělo zlepšit kulturní diverzitu v jednotlivých částech státu (Britannica 2025) a vytvořit etnicky více smíšené jednotky.

Důležité je také zmínit rozdíl mezi městy a venkovem. V roce 2022 žilo přibližně 70 % obyvatelstva na venkově. A od získání nezávislosti došlo k navýšení urbanizace, příkladem je hlavní město Kigali, které bylo ještě v první polovině 20. století velikostně na úrovni vesnice (Britannica 2025). Hlavním rozdílem pro účely této bakalářské práce je, že Tutsiové, kteří tvoří 14 % populace země, žijí převážně ve městech a přilehlých oblastech. Oproti tomu na venkově žijí ve vysoké míře Hutuové, kteří tvoří většinu, 85 % rwandské populace. Na venkově jsou špatné edukační a zdravotnické podmínky. Tento faktor ovlivňoval do jisté míry rozdíly mezi Hutuy a Tutsii (Britannica 2025).

Podle statistických údajů ze srpna roku 2022 žije ve Rwandě 13,2 milionu obyvatel (NISR, 2023). Rwandská populace je etnicky tvořena z 85 % Hutuy, 14 % Tutsii a pouze 1 % zástupců etnika Twa (Britannica 2025). Procentuální zastoupení Tutsiů za tři dekády od genocidy v roce 1994 vzrostlo o 5 %, tehdy činil podíl Tutsiů pouze 10 % (Záhořík 2012). Rwanda má tři úřední jazyky, těmi jsou kinyarwanda, francouzština a angličtina. Převažujícím náboženstvím ve Rwandě je křesťanství, to vyznává přibližně více než polovina zdejšího obyvatelstva. Rwanda získala svou nezávislost 1. července 1962 (Záhořík 2012).

## **3.2 Historická charakteristika**

### **3.2.1 Království**

V roce 1853 se stal rwandským králem Kigeri IV. Rwabugiri. Byl jedním z nejdéle vládnoucích panovníků Rwandy. Za své vlády dokázal rozšířit území Rwandy o okolní teritoria. Byl velmi dobrým a nemilosrdným válečníkem. Díky čemuž se mu povedlo upevnit svou moc v regionu. Za jeho vlády také došlo k rozvoji zemědělství. Byl velmi

dobrym strategem, vytvořil síť zvědů, kteří dohlíželi na pořádek a poslušnost králi v jednotlivých částech Rwandy. Pokud šlo o integraci a centralizaci země, byl v oblastech Kigeri úspěšným panovníkem. Naproti tomu nebyl podporovatelem tutsijské aristokracie, vůči které velmi krutě a necitelně vystupoval a nahrazoval ji hutuskými a twaskými náčelníky. Do jisté míry mohl panovník zakořenit nedůvěru, spory a strach mezi obyvatelé Rwandy. Faktory, ovlivňující rwandské obyvatelstvo, byly prohloubeny v koloniální éře ve 20. století. Před ukončením vlády krále Kigeriho IV. Rwabugiri na konci 19. století bylo rwandské království na vrcholu své moci. Po smrti Kigeriho v roce 1895 se novým králem stal jeho syn pod královským jménem Mibambwe IV. Kvůli jeho mladému věku a různým rodinným sporům bylo pro něj velmi těžké udržet moc. V roce 1896 král i se svou ženou spáchali sebevraždu při pokusu o státní převrat. Rwanda na konci 19. století prožila ve vnitřní politice velmi obtížné období. S příchodem nového století se ve Rwandě situace změnila a království se dostalo pod koloniální správu Německa. V zemi si i v královském období na konci 19. století udrželi moc menšinově zastoupení Tutsiové (Záhořík 2012).

### **3.2.2 Koloniální éra**

Během doby, kdy Rwanda spadala pod správu koloniálních úřadů, tvořila se sousedním Burundi státní útvar, který nesl název Ruanda-Urundi, mimo jiné proto je Rwanda v podkapitole označována uvedeným názvem. Existence soustátí i jeho název byl používán i v době, kdy Ruanda-Urundi patřila pod správu Německa, tak i v době belgické koloniální nadvlády. Německá správa na území Ruanda-Urundi trvala pouze několik let, od konce 19. století do roku 1919. Německo prohrálo první světovou válku a po pařížské mírové konferenci byly německé kolonie přiděleny jiným státům. Nástupnickým státem, který dostal oblast pod svou správu, byla Belgie. Ke změně došlo až 1. července 1962, kdy Ruanda-Urundi získala zpět svou nezávislost, a byla rozdělena zpět na dva samostatné státy. (Záhořík 2012).

Než došlo k zavedení koloniální správy na území Rwandy, v osmdesátých a devadesátých letech 19. století, do středovýchodní Afriky zamířilo mnoho cestovatelů a průzkumníků, aby zjistili, jaké fyzické a socioekonomické podmínky v oblasti panují. Německo nejdříve na mezinárodním poli tvrdilo, že o kolonie v Africe nemá zájem a že je důležitější řešit evropské záležitosti, spíše než ty africké. Německo postoj ke koloniální

politice změnilo až v osmdesátých letech 19. století. A mezi lety 1884 a 1885 se uskutečnila berlínská konference, na které se evropské země domluvily na rozdělení kolonií v Africe. Africký kontinent byl tak rozdělen především mezi Velkou Británií a Francií, některé kolonie však získala i Belgie, Itálie a Německo. Ruanda-Urundi se tedy na konci 19. století připojilo ke koloniálnímu území, které se nazývalo Východní německá Afrika (Záhořík 2012).

Německý vliv nebyl však ve Ruandě-Urundi příliš velký. Na počátku 20. století bylo důležité pro Německo vypořádat se s obchodem s otroky. Kontrolu zajišťovaly vojenské jednotky, které byly z Evropy do oblastí poslány, aby dohlížely na ochranu obyvatelstva a na to, aby se Ruanda-Urundi především izolovala od ostatních států ležících na východ od země, ve kterých bylo hlavní ohnisko obchodu s otroky. Po vyřešení problému nastal čas na řešení vnitrostátní politiky a správy země. Němci se snažili, aby minoritní Tutsiové získali evropské vzdělání a osvojili si alespoň částečně evropský způsob života. Tutsiové byli dosazováni na vysoké pozice v rámci chodu státu, což zapříčinilo další prohloubení rozdílů mezi Tutsii a Hutuy. Navyšovalo nenávist ze strany Hutuů vůči německé nadvládě a částečně i k Tutsiům, kteří se koloniální správě podřídili (Lemarchand 2023).

Ruanda-Urundi pod německou správou prosperovala až do vypuknutí první světové války. Boje započaly na africkém kontinentu mezi jednotlivými koloniemi. Nejdříve se museli Němci vypořádat s nepokoji na severu země, tedy na území, které se dnes nachází ve Rwandě severně od hlavního města Kigali. Dalším zlomem událostí ve středovýchodní Africe bylo vyjádření belgické podpory Velké Británii v první světové válce. Němci podporu považovali za porušení domluvených smluv z berlínské konference. Tehdy bylo domluveno, že Kongo zůstane neutrálním státem stejně jako Belgie, která získala zemi pod svou koloniální správou (pod novým názvem Belgické Kongo). V důsledku britsko-belgické spolupráce se belgickým vojskům podařilo oslabit německé jednotky v Ruandě-Urundi a celou zemi obsadit již v roce 1916 (Záhořík 2012).

Belgičané území okupovali až do roku 1919. Během tří let museli řešit dva zásadní problémy. Prvním bylo, jakým způsobem zajistit správu nově dobytého území. A druhý problém byl na poli mezinárodní politiky. Belgie se aktivně podílela na porážce Východní německé Afriky, tím pádem si nárokovala alespoň nějaká dobytá území. Což se nelíbilo především Velké Británii, která měla s novými územími své plány. Nakonec byly zásluhy

Belgie do jisté míry přiznány na pařížské mírové konferenci, ze získaných území obdrželi však jen Ruandu-Urundi (Záhořík 2012).

Belgie musela každý rok předložit zprávu Společnosti národů (mezinárodní organizace, která fungovala mezi první a druhou světovou válkou, po druhé světové válce byla nahrazena Organizací spojených národů) o stavu, v jakém se Ruanda-Urundi nachází. Dvacátá leta 20. století byla poznamenána obdobími sucha a dozvuky první světové války, což zapříčinilo situaci na pokraji hladomoru. Od třicátých let se situace zlepšovala i díky investicím do oblasti zdravotnictví. Oblast byla sužována i různými nemocemi, které středovýchodní Afriku trápí do dnešní doby (Záhořík 2012).

V belgické kolonii se také vyskytl problém s čím dál tím větší migrací obyvatelstva do britských koloniálních teritorií, což bylo zapříčiněno nucenými pracemi v zemědělství, které Belgičané zavedli. Ke změně došlo až v roce 1958, kdy bylo zřízeno ministerstvo Belgického Konga a Ruandy-Urundi, které územím zajistilo určité zlepšení práv a svobod zdejšího obyvatelstva (Záhořík 2012).

V období belgické koloniální správy bylo demografické složení země podobné jako je v dnešní době, tedy Hutuové měli početní většinu a minoritními byli Tutsiové a Twa. Belgičané se však inspirovali v předchozím mocenském rozdělení země z dřívějších období. A navíc mocenské rozdělení ve prospěch Tutsiů posílili. Přibližně od 16. století byli Tutsiové u moci, vždy však pouze určité skupiny Tutsiů, jinak si byli víceméně mezi sebou Tutsiové a Hutuové rovni. Belgičané se rozhodli v rámci zjednodušení rozdělení společnosti učinit z Tutsiů vládnoucí vrstvu a Hutuy marginalizovali. Což způsobilo další zhoršení mezi těmito etnickými skupinami (Záhořík 2012).

Zvětšujícím se napětím mezi Hutuy a Tutsii se v padesátých letech, alespoň částečně, začala zabývat belgická koloniální správa. V roce 1952 byly zavedeny reformy, které měly zajistit větší podíl Hutuů v lokálních a regionálních radách. Tím mělo dojít alespoň k určitému oslabení do té doby trvající tutsiiské mocenské dominance v chodu země. Již v roce 1953 bylo v těchto radách 57 % Hutů a 42 % Tutsiů. Pozvolné změny měly vést i ke zlepšení vztahů mezi etnickými skupinami, a i prosadit více Hutuů do vedení země. Bohužel ke změně nedošlo, v roce 1956 bylo v Národní radě třicet jedna tutsiiských zastupitelů a pouze jeden z řad Hutuů. Hutuům se situace opět nelíbila. V roce 1957 byl vydán „Hutuuský manifest“, který nesl název *Zpráva o aspektu rasového domorodého problému ve Rwandě* (Záhořík 2012 str. 92). Měl poukázat na politický,

socioekonomický a kulturní monopol Tutsiů, který byl v manifestu kritizován. Belgičané si byli vědomi vážnosti manifestu, a proto přišli s dalšími reformami, které měly více začlenit Hutuy do chodu státu. Dalším bodem reformy byla pozemková reforma a důraz na posílení vzdělání Hutuů. Hlavním cílem manifestu bylo poukázat, jak v době, kdy africké státy míří k nezávislosti, je stále možné, aby majoritní etnikum Hutuové bylo utlačováno, a to jak Tutsii, tak Evropany (Hurst 2009). Hutuové se označovali za domorodé obyvatelstvo, které bylo nejprve kolonizováno Tutsii a následně dvakrát evropskými zeměmi. Pokoušeli se získat podporu OSN, kdy dekolonizace rezonovala napříč celým světem (1960 - Rok Afriky). Belgičané podporovali tendence Hutuů, ale byli obezřetní, aby problém nebyl počátkem státního převratu. Elita Tutsiů však odmítala připomínky brát na vědomí. Tvrdili, že všichni obyvatelé mají společného předka „*mwami*“, který je otcem nejen Tutsiů, ale i Hutuů. V červnu 1958 se uskutečnilo zasedání Nejvyšší rady, které se mělo rozbrojit mezi Hutuy a Tutsii zabývat. Závěrem zasedání bylo usnesení, že etnické skupiny jako Hutuové a Tutsiové neexistují, a tedy že neexistuje ani žádný etnický konflikt, který by bylo zapotřebí řešit. Další důležitý rozkol, který mezi Hutuy a Tutsii vznikl, se týkal dekolonizace Ruandi-Urundi. Každá etnická skupina si dekolonizaci vykládala po svém. Hutuové tvrdili, že je zapotřebí osvobodit se od tutsiiské nadvlády a Tutsiové se zaměřili na potřebu získat nezávislost na belgické koloniální správě (Záhořík 2012).

V roce 1960 se konaly na území Rwandy parlamentní volby, které vyhrálo hnutí s hutuským vedením. Tehdy došlo poprvé ke změně, že Tutsiové už neměli většinu v parlamentu, ale ani na nižších administrativních institucích. O rok později v roce 1961 proběhlo jen pouze v severní části Ruandi-Urundi referendum. Obsahovalo dvě otázky. První otázkou bylo „*Má být monarchie ve Rwandě zachována?*“, druhá otázka byla „*Má zůstat Kigeri V. mwamim (králem) Rwandy?*“ (Záhořík 2012, s. 99). Na obě otázky ve většině odpověděli obyvatelé severní části Ruandi-Urundi negativně. Když tedy 1. července 1962 Ruanda-Urundi získala nezávislost na Belgii, došlo k jejímu rozdělení na dva samostatné státy Rwandu a Burundi. Změnilo se i státní zřízení. Republikou je Rwanda dodnes (Záhořík 2012).

### 3.2.3 Rwanda jako nezávislý stát

Po získání nezávislosti se do čela státu opět dostali většinově zastoupení Hutuové a byly zavedeny restriktce vůči Tutsiům. Restriktce byly ještě výraznější po roce 1963, kdy Tutsiové uskutečnili invazi do Rwandy ze sousední Ugandy, byla však neúspěšná. Události zapříčinily velkou migraci tutsijského obyvatelstva do sousedních států. Do konce šedesátých let 20. století odešlo z Rwandy přibližně 300 tisíc Tutsiů, což byla přibližně pětina celkového počtu Tutsiů. Nejvíce z nich do Burundi, ve kterém si po získání nezávislosti Tutsiové udrželi svou moc (Záhořík 2012).

V roce 1973 došlo k vojenskému převratu, kdy byl svržen dosavadní prezident Rwandy Grégoire Kayibanda, příslušník etnika Hutuů. V čele převratu stál tehdejší ministr obrany Juvénal Habyarimana, také hutuského původu, který se následně stal prezidentem, a ve funkci zůstal až do své smrti 6. dubna 1994. Kvůli převratu se do čela země dostala také jeho nová strana Národní revoluční hnutí pro rozvoj (MRND). Za dobu jeho vlády se persekuce Tutsiů ještě umocnila, například všichni tutsijští studenti byli vyloučeni ze škol (Záhořík 2012).

*Obrázek 2: Bývalý prezident Rwandy Juvénal Habyarimana*



Zdroj: <https://www.newtimes.co.rw/article/14913/news/crime/facts-about-habyarimanas-role-in-planning-implementing-1994-genocide-against-the-tutsi> (20. 4. 2025)

V roce 1987 vznikla Rwandská vlastenecká fronta (RPF) v Ugandě. Jednalo se o politické hnutí vytvořené Tutsí. Od roku 1988 v čele RPF stál Paul Kagame. Hnutí stálo za ozbrojeným vpádem do Rwandy v roce 1990. Intervence vyvolala ve Rwandě občanskou válku, která trvala až do roku 1993. Během občanské války se v zemi zvýšila vlna extrémismu a v průběhu těchto let se uskutečnily tři velké násilné akce proti tutsijskému obyvatelstvu. Prezident Habyarimana byl i pod vlivem západních mocností v roce 1991 donucen k obnovení politické plurality. Vzniklo několik nových stran, které však neměly tak velký vliv, aby ohrozily vládnoucí MRND. Občanská válka oficiálně skončila v srpnu 1993, kdy byla podepsána mírová smlouva. Klid v zemi se však nepodařilo zajistit. Následné nepokoje, které zemi zasáhly, vyvrcholily až v genocidu, která začala 6. dubna 1994 (Bizimana 2024).

## 4. Průběh genocidy

I přes mírovou smlouvu z léta 1993 a nasazení mírových jednotek OSN (UNAMIR) v říjnu uváděného roku, které měly dohlížet na příměří v zemi, se nepodařilo zabránit událostem, které vyústily na jaře roku 1994 v genocidu. Oficiálním počátkem genocidy ve Rwandě je považováno datum 6. dubna 1994. Tehdejší prezident Juvénal Habyarimana se právě vracel ze zahraniční cesty. Když letadlo vletělo do vzdušného prostoru Rwandy, bylo sestřeleno nejspíše jednotkami RPF. Dodnes se však neví, kdo za sestřelením letadla stál. Na palubě letadla byl i prezident sousedního Burundi, oba prezidenti atentát nepřežili. Letadlo bylo sestřeleno ve večerních hodinách, ještě týž den začaly hutuské vojenské jednotky blokádu pozemních komunikací a prohledávání jednotlivých domů v hlavním městě Kigali (Ternon 1997; Bell-Fialkoff 2003; Záhořík 2012; Haperen 2015).

Jak uvádí Ternon (1997), v první fázi genocidy byli vyvražďováni především vzdělaní Tutsiové a umírnění Hutuové, kteří nepodporovali genocidu. Pro účely genocidy byly vládou předem vytvořeny seznamy lidí, kteří mají být zavražděni. Mezi prvními oběťmi genocidy byla předsedkyně vlády hutuského původu Agatha Uwilingiyimanaová, společně s ní byli zavražděni členové její ochranky a deset belgických vojáků z jednotky UNAMIR. Vojáci byli za předsedkyní vlády posláni, aby ji zachránili.

Další částí genocidy bylo vyvražďování Tutsiů bez rozdílů. Každý se musel při kontrole prokázat občanským průkazem, a pokud v něm bylo napsáno, že patří k Tutsiům, byl buď okamžitě zabit, nebo mučen a až následně zabit (Ternon 1997). Prvním ohniskem genocidy se stalo hlavní město Kigali, kde postupně probíhaly kontroly v jednotlivých domech, dále se kontroly konaly na pozemních komunikacích, které byly obsazeny a uzavřeny hutuskými jednotkami. Po týdnu od vypuknutí genocidy v Kigali se nepokoje přesunuly i na venkov, což svědčí o faktu, že genocida byla předem připravovaná. Jednotlivé administrativní části rwandské správy věděly, jakým způsobem mají být rozkazy ohledně genocidy rozděleny (Haperen 2015).

Často byli do genocidy zapojeni většinou i lidé, kteří pracovali ve veřejném sektoru a měli určitý vliv, například ředitelé škol a nemocnic, starostové a obchodníci (Haperen 2015). Vražďení Tutsiů probíhalo i ve školách a sirotčincích, ve kterých byly usmrcovány nevinné děti. Stovky obětí byly například nalezeny i v jednom kostele (Ternon 1997).

Po vypuknutí genocidy se začaly jednotky RPF shromažďovat kolem státních hranic především na východě na hranicích s Ugandou. Jednotky RPF postupně začaly osvobozovat jednotlivé části Rwandy. Na začátku července 1994 se jednotky dostaly až do hlavního města Kigali, které bylo strategickým cílem. Dne 19. července byla v Kigali jmenována nová prozatímní vláda. Jednotky získaly celou zemi pod svou kontrolu do konce července téhož roku (Záhořík 2012; Haperen 2015).

Podle různých zdrojů se počty obětí, které přišly o život během rwandské genocidy, která trvala od 6. dubna do konce července, velmi liší. Bell-Fialkoff (2003) uvádí, že během tohoto období mohlo zemřít mezi 100 tisíci až milionem lidí. Ternon (1997) naopak tvrdí, že počet obětí se pohybuje mezi 200 až 500 tisíci. Podle rwandské vlády tehdy zemřelo na 1,2 milionu Tutsiů (Haperen 2015). Počet 1,2 miliónu od konce genocidy uvádí RPF jako oficiální. Nicméně v dnešní době je na akademické půdě zpochybňován a vědci se domnívají, že počet se milionu obětí nepřiblížil a jedná se o určitý odstrašující mechanismus ze strany RPF (Meierhenrich 2020). Ani po tolika letech a s moderními technologiemi nelze určit přesný počet obětí, které během genocidy přišly o život, a do budoucna asi nejspíš nebude jinak. Je však jasné, že i přes nedoložitelný počet obětí (nedosáhl takových rozměrů, jak uvádějí některé zdroje). Konflikt, který se ve Rwandě na konci minulého tisíciletí odehrál, patří mezi největší genocidy 20. století. Během pouhých 100 dnů přišlo o život mnoho nevinných lidí (Meierhenrich 2020).

Konflikt vyvolal velkou migrační vlnu, jak v jejím průběhu, tak i v následujících letech. Stejně jako u obětí genocidy nelze určit ani přesný počet lidí, kteří v průběhu roku 1994 a v následujících letech opustili Rwandu. Jen během dubna až července 1994 se ze Rwandy spousta Tutsiů pokusila o odchod, podle Ternona (1997) až milion lidí odešel do okolních států, do Burundi, Tanzanie, Ugandy a Zairu. Velký odliv obyvatel trval i v následujících letech. Obyvatelé Rwandy do nové vlády RPF vkládali velké naděje na uklidnění situace, a i na zavedení demokratického režimu v zemi. Celkově se všechny změny nepodařilo v 90. letech uskutečnit. Začala perzekuce Hutuů a politika RPF byla velmi podobná jako před genocidou, pouze proti hutuské etnické skupině. Bylo zatčeno přibližně 100 tisíc Hutuů, kteří byli následně souzeni za spoluúčast na genocidě (Haperen 2015). Vláda Rwandy byla v následujících letech několikrát obviněna mezinárodním společenstvím, že v zemi stále v menší míře genocida probíhá, tentokrát však vůči hutuskému obyvatelstvu (Záhořík 2012).

## 5. Mezinárodní postoje ke genocidě v roce 1994

Na mezinárodním poli je genocida ve Rwandě velmi problematickým tématem. Vedou se určité spory, zda se v roce 1994 nemělo postupovat jiným způsobem a zda konfliktu nešlo nějakým způsobem zabránit, anebo alespoň zmírnit její rozsah. Ve Rwandě od konce občanské války působila mírová mise OSN UNAMIR, která měla dohlížet na bezpečnost v zemi. Když však genocida vypukla, postoj hlavních představitelů OSN byl, že vojáci nemají do vnějších událostí zasahovat (Haperen 2015). Důležitou roli hrála Rada bezpečnosti OSN, a především její tři stálí členové, Spojené státy americké, Francie a Spojené království. Určitý vliv tehdy na události mělo i Česko, které se hned v prvním roce své existence stalo pro období 1993–1994 jejím nestálým členem. (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky 2025). Posledním státem, jehož postoj je v práci charakterizován, je Belgie, která měla z historického hlediska velmi blízko ke Rwandě a během genocidy zemřeli vojáci belgického původu (Záhořík 2012).

Kromě Česka a dalších států (viz str. 30) byla pro období 1993–1994 členem Rady bezpečnosti OSN i Rwanda, což někdy působilo v Radě určité pnutí, protože se kvůli občanské válce a následně genocidě dostala do pozornosti Rady bezpečnosti. Rwandský velvyslanec Augustin Bizimana, který v Radě zasedl, byl hutuského původu. Jeho postoj k dané situaci byl takový, že za všechno, co se děje, mohou Tutsiové. Ve Rwandě působil jako ministr obrany, a o událostech, které se v zemi děly, tedy moc dobře věděl a byl jedním z organizátorů genocidy. Některé státy se i kvůli jeho vlivu domnívaly, že se situace neliší od předchozí občanské války. Často se tak stávalo, že velvyslanci ze zemí, které byly nestálými členy, navrhovali řešení, které nebylo pro probíhající genocidu vhodné a mohlo by případně její průběh zhoršit (Kovanda 2004). Příkladem je jednání, kdy ománský velvyslanec Salim al-Khussaiby navrhoval, aby došlo ke klidu zbraní, což by způsobilo velké problémy pro RPF, která se snažila Tutsie zachránit (Kovanda 2004).

### 5.1 Mírová mise OSN UNAMIR

Jak již bylo uvedeno výše, na území Rwandy působily od roku 1993 jednotky OSN, jejichž hlavním úkolem bylo dohlížení na dodržování mírové smlouvy, která byla v létě 1993 po občanské válce podepsána. Důležitou roli ve Rwandě sehrál velitel mise generál

Roméo Dallaire. Vojáků, které OSN do Rwandy vyslala, bylo 2500. Velení mise se po příjezdu do země začalo velmi brzy domnívat, že se schyluje k nějakému konfliktu mezi Hutuy a Tutsii. Dallaire poslal do New Yorku zprávu, ve které žádal, aby do Rwandy byly vyslány posily a aby dostaly jednotky OSN povolení k zásahu. Dallaire si byl jistý, že jeho jednotka bude schopná konfliktu zabránit. Vojáci mise UNAMIR zjistili, kde se nachází tajné sklady, ve kterých Hutuové shromažďovali zbraně. Povolení k zásahu se mu však nedostalo a nebyly vyslány ani posily. Politici se domnívali, že konflikt se nebude lišit od ostatních, které jsou na africkém kontinentu velmi časté (Dallaire 2014).

Když vypukla genocida, byla většina vojáků mírové mise odvolána, a povolení k zásahu se vojákům nedostalo. Dallaire v zemi zůstal jen se 450 vojáky. Jedinou akcí, kterou mohli vojáci provést, byla záchrana zahraničních státních občanů. I při záchraně civilistů nesměli vojáci nijakým násilným způsobem zasahovat, jednotka se mohla pouze bránit, pokud by na ni došlo k útoku ze strany Hutuů. Dallaire se společně se svými vojáky postupem času rozhodl neuposlechnout rozkazy, které dostali od velení v New Yorku, a pokoušeli se alespoň částečně zajistit co nejvíce lidem bezpečí. V průběhu května roku 1994 bylo nakonec, i přes odpor mnoha států, které jsou členy OSN, do Rwandy vysláno 5000 vojáků, kteří měli stejně jako ostatní vojáci mírové mise na situaci pouze dohlížet. Po skončení genocidy byla většina vojáků OSN z Rwandy odvolána. Společně s nimi odletěl v září 1994 do své vlasti i Roméo Dallaire, který po skončení mírové mise ukončil vojenskou kariéru a posléze se u něj dostavila posttraumatická stresová porucha. Dallaire mnohokrát následně kritizoval vedení OSN za způsob, jakým se rozhodlo postupovat během mise UNAMIR ve Rwandě (Dallaire 2014).

*Obrázek 3: Voják mírové mise UNAMIR během genocidy ve Rwandě*



Zdroj: <https://en.difesaonline.it/evidenza/approfondimenti/la-missione-unamir-rwanda> (20. 4. 2025)

## 5.2 Spojené státy americké

Postoj Spojených států byl ke genocidě po předchozích událostech z Afriky velmi zdrženlivý. Ve druhé polovině 20. století Spojené státy zažívaly období studené války se Sovětským svazem. Během zmiňované historické etapy Spojené státy využívaly principů politiky zdržování. Podporovaly různé režimy v rámci sfér vlivu, aby se pokusily zabránit šíření komunismu v Africe a jiných částech světa. Ke změně došlo po událostech z konce 80. let a začátku 90. let, kdy se rozpadl východní blok a následně i Sovětský svaz. Po konci studené války se angažovanost Spojených států v čele s prezidentem Georgem Bushem starším a následně Billem Clintonem začala v Africe markantně snižovat, například byly zrušeny některé ambasády a výrazně byla omezena i finanční pomoc jednotlivým státům (Rojčík 2001).

Dalším faktorem, který ovlivnil postoj Spojených států k rwandské genocidě, byla zkušenost ze Somálska z let 1992–1993. Somálsko je od začátku devadesátých let do současnosti v občanské válce. Tehdy Spojené státy převzaly velení nad mezinárodními jednotkami, které v zemi operovaly. Mise byla na počátku velmi úspěšná, podařilo se vyjednat i konverzaci mezi zneprátelenými stranami. Když byly domluveny podmínky příměří, Spojené státy misi označily za úspěšnou a požadovaly, aby se velení opět ujala OSN. V Somálsku tehdy zůstalo přibližně 4000 amerických vojáků a měly je doplnit jednotky OSN. Po odchodu většiny amerických vojáků se situace začala v Somálsku opět zhoršovat. Jednotky OSN začaly postupovat velmi chaoticky a konflikt se opět v zemi rozhořel. Při těchto nových nepokojích začalo docházet ke ztrátám na životech amerických i ostatních zahraničních vojáků. Somálci tehdy zabili přibližně 80 amerických vojáků, jejichž těla následně nechali vystavit v ulicích hlavního města. Po zkušenosti ze Somálska se velká část americké široké veřejnosti k podobným misím stavěla negativně (Swift 2023).

Spojené státy tedy v počáteční fázi genocidy v průběhu dubna 1994 zaujímaly velmi opatrný postoj k událostem, které Rwandu postihly. Prezident Clinton byl přesvědčen, že Spojené státy by se do konfliktu neměly zapojovat. 15. dubna 1994 Spojené státy na půdě OSN vznesly stanovisko, ve kterém žádaly okamžité stažení jednotek OSN z důvodu neefektivnosti mise. Nakonec však souhlasily se stanoviskem, že ve Rwandě zůstane alespoň část z přítomných vojáků. Postoj kritizovali ostatní členové Rady bezpečnosti OSN. Hlavním cílem Američanů bylo, aby genocida skončila

co nejdříve, ale bez zapojení amerických vojáků. Na konci dubna byla Rwandě poskytnuta finanční pomoc. Od května byla většina členů OSN přesvědčena, že by do země měly být vyslány jednotky, které by genocidu ukončily, s čímž opět Spojené státy nesouhlasily. Američané poukazovali na fakt, jak těžké by bylo jednotky do země, i s potřebným vybavením, dostat. Spojené státy naproti tomu navrhly vytvoření bezpečných humanitárních zón, které by zajišťovaly základnu pro vojáky a pro civilní obyvatelstvo. OSN i přes nesouhlas Spojených států misi UNAMIR posílila a poskytla pravomoci pro vznik bezpečných zón. Mise se však neúčastnili američtí vojáci a americká strana neprojevila ani snahu podpořit spojence, Francii a Senegal, kteří hodlali vyslat své vojáky do Rwandy. Na konci května Spojené státy svůj postoj alespoň částečně zmírnily a vyslaly vojáky, kteří dohlíželi na bezpečnost v humanitárních zónách (Albright 2003).

## 5.2 Francie

Vztahy mezi Rwandou a Francií se začaly intenzivně rozvíjet až po získání rwandské nezávislosti od 60 let. vropská země v partnerství viděla potenciál i díky faktu, že oficiálním jazykem Rwandy byla a je francouzština. K většímu rozvoji vztahů došlo především od 70. let za vlády Juvénala Habyarimana. Francie Habyarimanův režim podporovala jak finančně, tak vojensky. Během občanské války na počátku 90. let byli dokonce vysláni francouzští vojáci, kteří pomáhali v bojích proti RPF. A během války Francie poskytla rwandské vládě nemalé finanční prostředky na podporu armády. Francie tak byla jedinou členskou zemí Rady bezpečnosti OSN, která měla s Rwandou rozvinutější bilaterální vztahy (Dallaire 2014).

Ze začátku genocidy byl postoj francouzských politiků, například prezidenta Françoise Mitterranda, nakloněn vládnoucí hutuské straně. Dalším důvodem podpory Hutuů byl již zmíněný jazyk, kterým jednotlivé etnické skupiny mluvily. Na rozdíl od Hutuů Tutsiové dodnes mluví převážně anglicky (Dallaire 2014). Při prvním zasedání Rady bezpečnosti od vypuknutí genocidy se okamžitě francouzský velvyslanec Jean-Bernard Mérimée přiklonil na stranu Hutuů a z atentátu na prezidenta Habyarimana obvinil jednotky RPF. Dodnes se však neví, kdo za sestřelením letadla doopravdy stál (Kovanda 2004).

Na počátku genocidy bylo z dob občanské války stále přítomno několik desítek francouzských vojáků, kteří pomáhali s evakuací zahraničních občanů. Po odporu OSN

vyslat do oblasti další vojáky a zapojit se do konfliktu, byli i francouzští vojáci v polovině dubna 1994 staženi. Poté Francie podporovala rwandskou vládu už jen na politickém poli. Francouzi na jednáních při OSN situaci označovali za pokračování občanské války a obhajovali postup Hutuů. Postoj Francie se začal měnit až v průběhu května, kdy se prostřednictvím médií začaly na veřejnost dostávat informace, co se ve Rwandě děje. Postupem času se teorie o občanské válce začala rozpadat a bylo mnohem zřetelnější, že se jedná o systematické vyvražďování Tutsiů, a ne o oběti války (Des Forges 1999).

Když bylo v průběhu června jasné, že mírová mise UNAMIR nemá dostatečné nástroje, možnosti, rozkazy na ochranu uprchlíků a civilního obyvatelstva, a jednotky RPF obsadily už velkou část země, Francie v Radě bezpečnosti navrhla, že pod její záštitou vyšle společně se Senegalem do Rwandy vojáky. Někteří představitelé států a generální tajemník OSN Butrus Butrus-Ghálí si nebyli tímto krokem příliš jistí. Jak již bylo zmíněno, báli se, aby nedošlo ke stejnému scénáři jako rok před tím v Somálsku (Záhořík 2015). Nakonec se Rada bezpečnosti usnesla a 22. června přijala rezoluci číslo 929, ve které vznik jednotek schválila. Operace dostala název Turquoise. Francouzští vojáci dostali oprávnění k využití všech možných prostředků, včetně zbraní, k zajištění humanitární pomoci prostřednictvím humanitárních bezpečnostních zón (Rada bezpečnosti OSN 1994a). Operace neměla podporu jednotek RPF. Příčinou bylo, jak uvádí Záhořík (2015), nedůvěra vůči Francii kvůli dlouholeté podpoře Habyarimanova režimu. Další nedůvěru vyvolala francouzská snaha o vytvoření jedné bezpečnostní zóny na jihu země, na území, které ještě nebylo dobyto jednotkami RPF. Z uvedených důvodů se Francie a zbylí členové Rady bezpečnosti OSN obávali, aby nedošlo mezi francouzskými vojáky a RPF k ozbrojenému konfliktu. Situaci na obou stranách uklidnilo až vyjádření někdejšího francouzského prezidenta François Mitterranda, že jednotky RPF nejsou francouzskými nepřáteli. Následně společně obě strany spolupracovaly. Francouzské jednotky se po dobytí hlavního města Kigali v červenci 1994 stáhly z Rwandy do sousedního Zairu.

## 5.4 Belgie

Jak již je zmíněno výše, Belgie měla kvůli koloniální historii ke Rwandě velmi blízko. Na politickém poli tomu tak bylo i potom, co Rwanda získala v 60. letech svou nezávislost. V mírové misi UNAMIR na počátku 90. let měli právě belgičtí vojáci největší

zastoupení, do Rwandy jich bylo na konci roku 1993 vysláno 450 (Haperen 2015). Postup byl velmi netradiční, protože OSN jednotlivým členským státům nedovoluje při mírových misích zasahovat v zemích, které v minulosti spadaly pod jejich koloniální správu (United Nations Peacekeeping 2025a).

Po sestřelení letadla, na jehož palubě byl i rwandský prezident, 6. dubna 1994 se začala objevovat obvinění, že za atentátem stáli belgičtí vojáci z jednotek UNAMIR. Základem této domněnky byla teorie, že belgičtí vojáci byli ještě před vypuknutím genocidy na straně RPF. Tato obvinění se nikdy nepotvrdila. Následující den ve dvě hodiny po půlnoci byli belgičtí vojáci vysláni za premiérkou Rwandy, aby dohlédli na její bezpečí. Premiérka chtěla týž den dopoledne pronést projev k národu. Plánovaný scénář nebylo možné realizovat, protože cesty k rozhlasu i k základně jednotek UNAMIR byly zablokovány. V ranních hodinách k domu premiérky přijela ozbrojená prezidentská garda, tvořená hutuskými vojáky, která požadovala, aby se Belgičané vzdali. Belgičtí vojáci se následně po konzultaci s velením mírové mise skutečně vzdali. Nařízení dostali z důvodů, že nesmí zasahovat do konfliktu. Mezitím se premiérka se svým manželem pokusila utéct k sousedům, kde je členové prezidentské gardy našli a následně zavraždili. Deset belgických vojáků bylo převezeno do kasáren, kde byli velmi krutým způsobem mučeni a poté zavražděni (Des Forges 1999). Hlavním cílem tohoto činu ze strany Hutuů bylo přimět belgickou vládu, aby své vojáky z Rwandy stáhla, a tak by byla ještě více oslabena mírová mise UNAMIR. Což se také podařilo, 12. dubna belgická vláda oznámila stažení svých vojáků z mírové mise. Vojáci ještě po vládním rozhodnutí dohlíželi na evakuaci patnácti set belgických občanů. Belgie po své zkušenosti s rwandskou genocidou začala na mezinárodním poli prosazovat, aby i ostatní země také stáhly své vojáky. A do průběhu genocidy nebylo nijak zasahováno. Belgie následně kritizovala francouzské vyslání vojáků v rámci operace Turquoise (Braeckman 2021).

## **5.5 Spojené království**

V době, kdy ve Rwandě zuřila jak občanská válka, tak genocida, ve Spojeném království vládla konzervativní strana v čele s premiérem Johnem Majorem. Britsko-rwandské vztahy nebyly na příliš vysoké úrovni. Důvodem bylo, že Rwanda byla mimo zájem britských vlád. Aktivity Spojeného království se v Africe ve 20. století omezovaly na státy, které byly anglofonní anebo součástí Commonwealthu, Společenství národů,

keré sdružovalo především státy historicky patřící pod správu Britského impéria. Postoj britské vlády byl ke genocidě velmi lhostejný. Spojené království v průběhu genocidy neprojevovalo zájem o události, které se ve Rwandě odehrávaly. Britská vláda o genocidě zcela mlčela a genocida nebyla součástí žádných veřejných zpráv z tehdejší doby. Zájmem britské vlády na mezinárodní úrovni byla válka v Bosně a ukončení apartheidu (politická rasová segregace) v Jihoafrické republice. Události, které se ve Rwandě mezi dubnem až červencem roku 1994 odehrály, zůstaly bez větší britské odezvy, i přes to, že je Spojené království stálým členem OSN (Melvern, Williams 2004).

Při zasedáních Rady bezpečnosti delegace Spojeného království situaci ve Rwandě zlehčovala. V počátku genocidy byl postoj takový, že se o genocidu nejedná. Následně se však i postoj změnil, delegace podpořila navýšení počtu vojáků ve Rwandě a souhlasila s rezolucí, která genocidu odsuzovala. (Kovanda 2004).

## 5.6 Česko

Do Rady bezpečnosti OSN bylo Česko zvoleno hned po vzniku samostatné republiky v roce 1993 pro období 1994–1995. Kandidaturu ještě jako Československo podalo na konci 80. let, po rozpadu Československa přešla na nově vzniklé Česko. Společně s Českem byly nestálými členy Argentina, Brazílie, Džibutsko, Nigérie, Nový Zéland, Omán, Pákistán, Rwanda a Španělsko (Kovanda 2004).

Velvyslanec Karel Kovanda, který Česko v Radě bezpečnosti reprezentoval, se k situaci ve Rwandě vyjádřil poprvé počátkem roku 1994, kdy upozornil, že se bezpečnost zhoršuje, a že je zapotřebí dohlížet na mír v zemi, aby mohla být naplňována mírová dohoda mezi nepřátelými stranami z léta 1993. Česko také navrholo, aby byl prodloužen mandát mírové mise UNAMIR. Nestálí členové byli rozděleni do dvou skupin, na nezařazené země a neangažované. V Radě bezpečnosti Česko patřilo mezi nezařazené země („*non-non*“), které nebyly stálými členy, ani nepatřily do skupiny neangažovaných zemí. Společně s Českem do kategorie nezařazených zemí patřily Argentina, Nový Zéland a Španělsko. Skupina neangažovaných zemí v případě Rwandy byla velmi neužitečná, neboť se obávala, aby přílišná kritika nevzbudila nepokoje v dané zemi. Česko si mohlo dovolit otevřeně postup a události ve Rwandě kritizovat, protože nehrozilo, že by kritika vzbudila nějaké pozdvižení. Ani se česká strana nemusela obávat narušení vztahů s Rwandou, protože Česko s Rwandou nemělo žádné hlubší

vztahy, ani historické, obchodní ani politické vazby. Nezařazené státy, včetně Česka, se tak v rámci Rady bezpečnosti staly největšími kritiky genocidy a o událostech nejlépe informovaly (Kovanda 2004).

Jak Kovanda (2004) uvádí, získání pravdivých a ověřených informací o dění ve Rwandě bylo pro českou delegaci obtížné získat z důvodu, že Česko nemělo ve Rwandě velvyslanectví, ani do mise UNAMIR nezapojilo žádné vojáky. Nejbližším velvyslanectvím, které Česko mělo, bylo až v keňském Nairobi.

### **5.6.1 České předsednické prohlášení v Radě bezpečnosti OSN**

Český postoj byl od začátku genocidy velmi striktní a jasný. Na konci dubna, 28. 4. 1994, přišla česká delegace na zasedání Rady bezpečnosti s návrhem předsednického prohlášení, které by odsuzovalo genocidu ve Rwandě. Návrh byl velmi neobvyklý z důvodu, že se neopíral pouze o informace, které Rada bezpečnosti dostala od generálního tajemníka OSN. Prohlášení není na rozdíl od rezoluce závazné. Druhým rozdílem je, že rezoluce je schválena na základě hlasování, zatímco formulace předsednického prohlášení musí jednotliví členové schválit jednomyslně. Český návrh byl kritizován například ze strany Spojeného království a Francie. Britský velvyslanec David Hannay zdůrazňoval, že by prohlášení mohlo zbudit negativní reakce a že by se k této situaci měly vyjádřit především africké státy. Francouzský velvyslanec Jean-Bernard Mérimée kritizoval výrok, že vyvražďování probíhá pouze z hutuské strany na Tutsích. Dalším problémem, který nastal, bylo, když na stejném zasedání přednesla svůj návrh předsednického prohlášení i Nigérie. Nigerijské prohlášení na rozdíl od toho českého neobjasňovalo, k jakým událostem ve Rwandě dochází. Po předložení návrhů následovala diskuse, zda má Rada bezpečnosti události, které se ve Rwandě odehrávaly, nazvat genocidou. Předseda Rady bezpečnosti Colin Keating z Nového Zélandu se snažil najít nějaký konsenzus mezi jednotlivými texty, na kterém by se všechny státy shodly. To se zdálo jako nemožný úkol, protože se představitelé jednotlivých států hádali o skoro každou větu daného textu. Když předseda Keating viděl, že situace, která v Radě bezpečnosti vznikla, nemá východisko, a státy se na prohlášení neshodnou, rozhodl se přepsat jednací řád schůze. Z předsednického prohlášení jeho delegace přetvořila rezoluci, neboť pro vydání a schválení rezoluce není potřeba jednomyslnosti všech členů Rady. Změnu také předseda zapsal do programu těsně před půlnocí na 29. dubna,

což bylo velmi důležité, aby rezoluce mohla být případně přijata ještě do konce dubna. Předsednictví Nového Zélandu končilo 30. dubna a 1. května se předsednickou zemí stala Nigérie. Nový Zéland také společně s ostatními nezařazenými státy podporoval při projednávání předsednického prohlášení českou verzí dokumentu. Rezoluce následně přijata nebyla. Byl však přijat velmi upravený návrh českého prohlášení (Kovanda 2004). V prohlášení chybělo přesné označení, kdo je viníkem genocidy. I pojem genocida se u Rady bezpečnosti neseťkal s úspěchem a ve finální verzi prohlášení nebyl použit. Události, které se ve Rwandě odehrávaly, však v prohlášení byly definovány stejně jako genocida v mezinárodním právu z roku 1948 (Rada bezpečnosti 1994b). Pro českou delegaci však prohlášení bylo největším úspěchem za celou dobu jejího působení v Radě bezpečnosti, už jen z důvodu, že to byl jediný návrh, který česká delegace předložila za dva roky své působnosti v Radě bezpečnosti. Česku se za návrh prohlášení dostalo postupem času mezinárodního uznání, že český postoj byl od počátku genocidy ve Rwandě správný (Kovanda 2004).

### **5.6.2 Změna postoje Rady bezpečnosti OSN v květnu 1994**

Když se v polovině května opět Rada bezpečnosti sešla k řešení situace ve Rwandě, český velvyslanec Karel Kovanda vystoupil s proslovem, ve kterém apeloval na ostatní členské státy, že ve Rwandě, podle zdrojů OSN, zemřelo již 200 tisíc Tutsiů. To byl dvacetiprocentní podíl celkového počtu Tutsiů, kteří ve Rwandě žili, a každá delegace by se měla zamyslet nad tím, kolik civilistů by zemřelo, kdyby se jednalo o jejich národ. Také zdůraznil, že Rada bezpečnosti musí události, které Rwandu postihly, nazvat genocidou, ne pouze katastrofou (Krátký, Michal 1997). Rezoluce číslo 918, ve které bylo po měsíci a deseti dnech od začátku genocidy přesně definováno, co se ve Rwandě děje, byla Radou bezpečnosti schválena. Rezoluce také rozhodla o vyslání dalších vojáků OSN do Rwandy (Rada bezpečnosti OSN 1994c). Návrh česká delegace podpořila.

Jak již bylo zmíněno, Francie v červnu přišla s návrhem vyslat svou vlastní mírovou operaci do Rwandy. To některým státům přišlo zavádějící v důsledku předchozího francouzského postoje. Když se tedy na začátku června hlasovalo o rezoluci, některé státy se hlasování zdržely, z důvodu nejasnosti francouzského záměru. Česko však neshledalo

v postoji Francie žádné negativní prvky a hlasovalo ve prospěch vzniku mírové operace Turquoise (Kovanda 2004).

Česko společně s Novým Zélandem bylo v době průběhu genocidy nejvíce aktivním členem Rady bezpečnosti, a velkým dílem se zasadilo, aby Rada bezpečnosti začala alespoň opožděně a adekvátně reagovat na situaci, která ve Rwandě nastala (Kovanda 2004).

## 6. Situace ve Rwandě po genocidě

Rekonstrukce rwandské společnosti a celkově státu byla po genocidě velmi složitým procesem. OSN i rwandští obyvatelé věřili, že se oboje nové vládě v čele s RPF podaří. Do čela státu byl zvolen prezident Pasteur Bizimungu. Mělo dojít především k demokratizaci politického systému, který už nebude založen na diskriminaci určité části společnosti. Bohužel hned v následujícím roce po genocidě byly stále ve Rwandě k vidění různé způsoby vyhrožování a násilí, které se odehrávalo jak mezi civilním obyvatelstvem, tak i mezi politickými představiteli, ale tentokrát vůči hutuské části populaci. Několikrát se do světových médií dostaly informace o vraždách, které měly být objednány vládní stranou RPF. I přes uvedené události, které se ve Rwandě děly, se vládě podařilo získat finance na obnovu země od jiných zemí. Jednotlivé státy, které se po genocidě rozhodly Rwandu finančně podpořit, ve většině případů tížila odpovědnost za neposkytnutí pomoci a přiměřené reakce během genocidy. Mnoho nevinných Hutuů po genocidě zemi opustilo, z důvodu restrikcí, které byly vůči nim zavedeny. V celém státě také začala jakási „*tutsifikace*“, tedy proces, kdy se opět do předních pozic dostávali převážně Tutsiové, kteří již v roce 1996 měli v parlamentu většinu. Proces se však netýkal pouze vysokých politických pozic, ale například i učitelů a vysokoškolských studentů (Záhořík 2012).

Důležitým cílem, kterého se muselo dosáhnout, bylo dohnat viníky genocidy ke spravedlnosti. V roce 1996 byl přijat Zákon o genocidě, který vytvořil 13 soudních komor, které měly soudit zločiny, jež byly spojeny s genocidou (Záhořík 2012). Dále tu byly tradiční soudy „*Gacaca*“. Původně se jednalo o setkání rady starších v určité komunitě lidí, kteří řešili jejich spory. V roce 2001 byl přijat zákon, který tyto tradiční soudy pověřil urychlením procesů souvisejících s genocidou a určité smíření rwandského obyvatelstva. V následujících letech po se zabývaly více než milionem různých případů. Bylo uvězněno přes 100 tisíc Hutuů, kteří se nějakým způsobem podíleli na genocidě (Haperen 2015).

Nedílnou součástí rekonstrukce země byla snaha usmířit Hutuy a Tutsie. Pomoci mělo i zrušení rozlišování jednotlivých etnických skupin. Do dnešní doby jsou všichni obyvatelé Rwandy označováni jako Rwandané a nesmí se dělit na etnické skupiny. Po genocidě byla změněna i státní hymna. Od získání nezávislosti (r. 1962) až do roku 1994 byly v textu hymny pasáže, které se zaměřovaly na rozdělení společnosti na Hutuy,

Tutsie a Twa, dále v ní byla zmiňována hutuská revoluce v roce 1959. Text hymny byl tedy změněn a vyzdvihuje krásy rwandské přírody a kulturního dědictví, které by mělo spojovat všechny Rwandány (Záhořík 2012).

Na přelomu tisíciletí (v roce 2000) Rwandu postihla politická krize, kdy se během ledna až března v zemi vystřídaly tři vlády, premiéři těchto vlád byli obviněni z korupce, jeden dokonce z účasti na genocidě. Následně v březnu nečekaně z osobních důvodů rezignoval prezident Bizimungu, po odchodu z funkce chtěl zůstat alespoň poslancem parlamentu. Po jeho rezignaci se hned vzápětí vynořila obvinění z korupce. Bývalý prezident byl následně odsouzen ze stejného důvodu, ve vězení zůstal až do roku 2007, kdy mu byla udělena milost. V polovině dubna byl do funkce prezidenta zvolen Paul Kagame, který na konci osmdesátých let 20. století stál u vzniku RPF. Kagame byl po roce 2000 ještě čtyřikrát zvolen prezidentem. Naposledy prezidentské volby proběhly v roce 2024. Paul Kagame je prezidentem Rwandy již čtvrt století (Kupemba 2024).

*Obrázek 4: Současný prezident Rwandy Paul Kagame*



Zdroj: <https://www.weforum.org/people/paul-kagame/> (20. 4. 2025)

Za uplynulé čtvrt století došlo ve Rwandě k uklidnění situace, zlepšila se ekonomika země i díky zahraniční pomoci. Dále se také v zemi zlepšila bezpečnost, v roce 2024 se Rwanda ve světovém indexu míru mezi africkými zeměmi umístila na 14. místě (Institute for Economics & Peace 2024).

## 6.1 Třicáté výročí genocidy ve Rwandě

Při příležitosti třicátého výročí od vypuknutí genocidy si Rwanda i zbytek světa během vzpomínkových akcí 7. 4. 2024 v Kigali připomněly události, které zemi velmi poznamenaly. Přijeli sem proto zástupci Africké unie, Evropské unie, OSN, bývalí i současní státníci, celkově zde bylo 60 zahraničních delegací, včetně zástupců Spojených států amerických, Francie, Belgie a Česka (Dahir 2024). Jak je patrné z Obrázku 5 zahájení ceremoniálu proběhlo u památníku Gisozi, kde prezident Kagame zapálil oheň (ČT 2024b).

Obrázek 5: Zapálení ohně v památníku Gisozi během vzpomínkových akcí v roce 2024



Zdroj: [https://www.lemonde.fr/en/le-monde-africa/article/2024/04/08/rwanda-thirty-years-after-tutsi-genocide-paul-kagame-blames-the-international-community\\_6667680\\_124.html](https://www.lemonde.fr/en/le-monde-africa/article/2024/04/08/rwanda-thirty-years-after-tutsi-genocide-paul-kagame-blames-the-international-community_6667680_124.html) (20. 4. 2025)

V následném projevu pronesl, že Rwanda je v současné době stabilním a bezpečným státem, a že za tím stála těžká, dlouhá cesta. Dále upozornil na to, že se svět z událostí, které je před třiceti lety potkaly, nepoučil, a že k podobnému konfliktu může dojít i v jiných afrických zemích, pokud se v dané zemi začne uplatňovat extrémistická politika a segregace určitých etnických skupin (ČT 2024b). Prezident také během svého projevu vyjádřil naději, že Rwandané už nikdy nebudou z takového důvodu umírat. Zbytek programu vzpomínkového ceremoniálu proběhl v BK Aréně v Kigali, která slouží za jiných okolností jako sportovní stadion (Dahir 2024). Během výročí také bylo zakázáno po celé zemi pouštět hudbu na veřejných prostranstvích a nesměly být vysílány sportovní akce, které nesouvisely se vzpomínkovými událostmi připomínajícími genocidu. I přesto, že od genocidy uplynuly tři dekády, její důsledky jsou ve Rwandě

zřetelné dodnes. Po uplynulých desetiletích se stále nacházejí masové hroby, ve kterých byly pohřbeny oběti genocidy (ČT, 2024b).

## **7. Mezinárodní postoje k Rwandě za uplynulé tři dekády**

Po skončení genocidy se postoje většiny států setkaly především s kritikou. Mnoho politiků se do Rwandy v následujících letech přijelo podívat a v některých případech i omluvit za postoj, který v roce 1994 zaujali vůči Rwandě a jejím občanům. Každý stát se zachoval jiným způsobem, jak v roce 1994, tak i v následujících třiceti letech. V dnešní době mají vybrané státy s Rwandou převážně dobré mezinárodní vztahy, po genocidě tomu tak však nebylo z důvodů nedůvěry nebo z důvodu neangažovanosti během genocidy (Kovanda 2004).

### **7.1 OSN a mírová mise UNAMIR**

Mise UNAMIR po skončení genocidy měla za úkol dohlédnout na mír v zemi, ale především zajistit pomoc uprchlíkům v jednotlivých táborech, které se nacházely, kromě Rwandy, i v Burundi, Tanzanii, Ugandě a Zairu. Bylo důležité zajistit bezpečí a pomoci při přesídlování uprchlíků zpět. Kromě toho dohlíželi na stabilitu nové vlády a pomáhali při odstraňování nášlapných min, které byly v zemi umístěny v době konfliktu. Rwanda však v roce 1995 Radu bezpečnosti požádala, aby vojáci mise UNAMIR zemi opustili, z důvodu nepřiměřené reakce na prioritní potřeby země. Vládě šlo pouze o rychlý odsun vojáků ze země. Rada rwandské vládě vyšla vstříc a v březnu 1996 vojáci všech zemí, kteří se mise účastnili, Rwandu opustili (United Nations Peacekeeping 2025b).

Rada bezpečnosti v roce 1994 svou rezolucí číslo 955 ustanovila Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu. Soud vznikl ve městě Aruša v Tanzanii. Soud byl zřízen z důvodu, aby zde byli odsouzeni hlavní představitelé rwandské genocidy. Tribunál byl také prvním, který jako prostředek páchaní genocidy označil i znásilnění. Byl také vzorem, společně s Mezinárodním trestním tribunálem, pro bývalou Jugoslávii, i jako příklad pro další později vzniklé mezinárodní tribunály (UN IRMCT 2025).

Vzpomínkové akce ke třicátému výročí genocidy se zúčastnila poradkyně OSN pro prevenci genocidy Alice Wairimu Nderitu. Ve svém projevu ve rwandském Kigali Nderitu zdůraznila, že je důležité uctít památku obětí genocidy, a že lidstvo musí

vynaložit větší úsilí a více preventivních opatření, aby k takovým krveprolitím nedocházelo. Také dodala, že pokud mají uctít památku obětí, musí jednotliví aktéři přijmout odpovědnost, a že rwandská genocida bude navždy připomínkou kolektivního selhání, jak během genocidy, tak před jejím vypuknutím (Office of the UN Special Adviser on the Prevention of Genocide 2024).

## **7.2 Spojené státy americké**

Vztahy Rwandy a Spojených států se od genocidy v roce 1994 výrazně zlepšily. Vlády Spojených států za uplynulé tři dekády zemi několikrát podpořily, především v oblastech zdravotnictví, hospodářství a demokratizace. K těmto účelům slouží programy Americké agentury pro mezinárodní rozvoj. Příkladem cílů jednotlivých programů jsou prevence proti HIV a AIDS, zlepšení zdraví matek a dětí, podpora hospodářského rozvoje na venkově a prosazení demokracie ve Rwandě (ADST 2025).

Důležitým posunem v postoji Spojených států byla návštěva Rwandy, kterou v roce 1996 uskutečnila ministryně zahraničních věcí Madeleine Albright. Při své cestě se omluvila za postoj, jaký Spojené státy zaujaly vůči rwandské genocidě, také zdůraznila, jaká byla chyba shledat spojitosti s předchozími zkušenostmi ze Somálska (U.S Department of State Archive 2001). Další důležitá návštěva Rwandy se uskutečnila v roce 1998, kdy do Rwandy přijel tehdejší prezident Spojených států Bill Clinton. Ve svém projevu k rwandskému obyvatelstvu se omluvil za postoj, jaký zaujala jeho vláda a Rada bezpečnosti ke genocidě, a že zemi navštívil, aby uctil památku všech, kdo v tehdejší době trpěli a zahynuli. Dále také zdůraznil, jak důležité je, aby se takové události už nikdy a nikdy neopakovaly a jaké musí světové organizace a velmoci učinit kroky, aby takovým událostem dokázaly předejít (CBS News 1998). Návštěvy se u Rwandčanů nesetkaly s příliš velkým úspěchem, důvodem bylo, že proběhly v bezprostředně blízké době od genocidy a Rwandčané nevěřili, že jejich slova jsou upřímná, když tehdy Spojené státy žádným způsobem nezasáhly (Kovanda 2004).

Vzpomínkových akcí ke třicátému výročí od genocidy se zúčastnil i Bill Clinton. Ve svém proslovu se vyjádřil, jak důležité je si rwandské události připomínat, aby lidstvu zůstaly jako odstrašující příklad, opět se omluvil, že mezinárodní společenství selhalo a neposkytlo pomoc k ukončení genocidy, ale také ocenil, jakou transformací Rwanda od genocidy za uplynulé tři dekády prošla (Robertson 2024).

### 7.3 Francie

Francouzští vojáci, kteří byli ve Rwandě v rámci operace Turquoise, se společně s vojáky mírové mise UNAMIR podíleli na zajištění bezpečnosti uprchlíků. Stejně jako mírová mise UMAMIR, tak i francouzští vojáci na žádost rwandské vlády byli v březnu 1996 z Rwandy staženi (Chafer 2002).

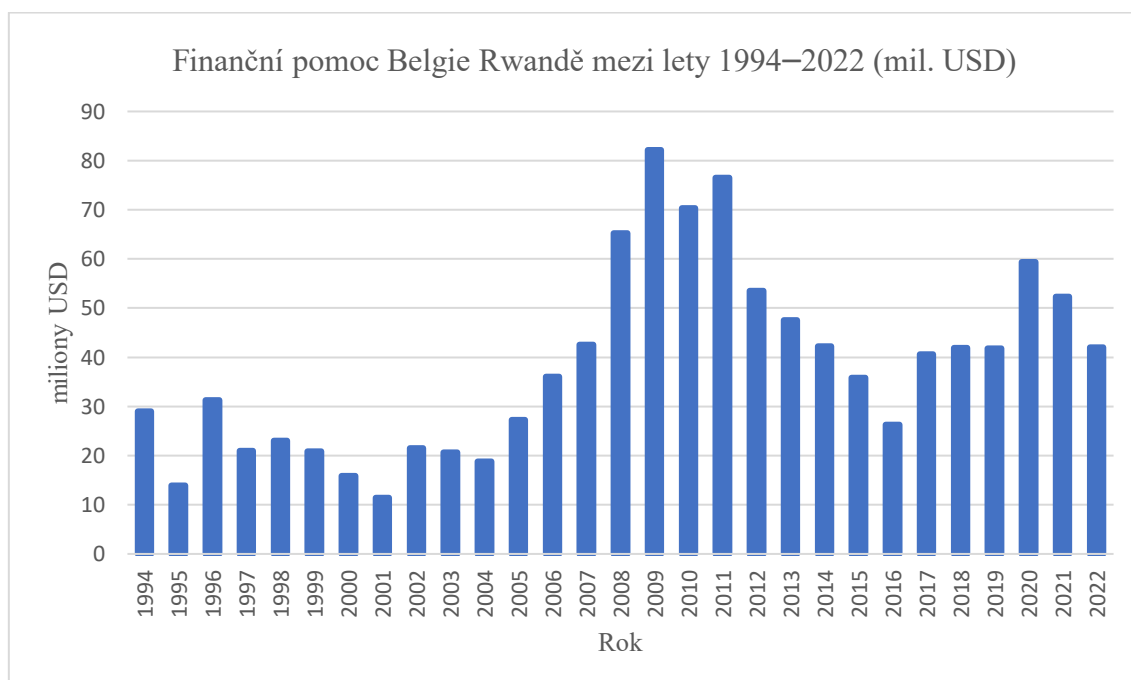
Francouzsko-rwandské vztahy se po genocidě výrazně změnil proti době před genocidou. V následujících letech došlo k přerušení těchto vztahů ze dvou hlavních důvodů. Prvním důvodem byla kritika ze strany rwandské vlády, kdy byla Francie několikrát obviněna ze spoluúčasti na genocidě a vláda žádala, aby někteří francouzští politici stanuli před soudem. Druhým důvodem byla změna na postu francouzského prezidenta. V květnu roku 1995 François Mitterranda vystřídal prezident Jacques Chirac. Za jeho vlády došlo k výraznému snížení francouzské angažovanosti ve frankofonní části Afriky (Chafer 2002).

Před vzpomínkovými akcemi (7. 4. 2024) u příležitosti třicátého výročí od genocidy se současný francouzský prezident Emmanuel Macron vyjádřil prostřednictvím videozáznamu, že Francie byla odpovědná za nepřiměřený zásah v době genocidy, a omluvil se, že Francie Rwandě dostatečně nepomohla. Také kriticky promluvil o zaslepení tehdejšího prezidenta Mitterranda a jeho okolí. Zopakoval tak svá slova, která pronesl již v roce 2021 při své návštěvě Rwandy, kdy se přijel oficiálně omluvit za francouzský postoj během genocidy. Tehdy rwandský prezident Kigame označil francouzského prezidenta za přítele a uznal, že jeho cesta do Rwandy byla velmi odvážným krokem. I díky této návštěvě se francouzsko-rwandské vztahy alespoň částečně zlepšily. Na vzpomínkovou akci však prezident Emmanuel Macron nejel, za francouzskou vládu do Rwandy přijel ministr zahraničních věcí a ministr pro moře, který se ve Rwandě narodil. Společně s ministry se u příležitosti třicátého výročí do Rwandy vydal bývalý francouzský prezident Nicolas Sarkozy, který svůj mandát zastával v letech 2007–2012, a již během své vlády uznal závažné chyby a zaslepenost francouzské strany během genocidy (France 24 2024).

## 7.4 Belgie

Belgie jako bývalá koloniální mocnost, pod jejíž správou Rwanda ve 20. století spadala, po konci genocidy obnovila s Rwandou bilaterální vztahy. Za uplynulé tři dekády byla Belgie jedním z největších poskytovatelů finanční podpory, které se Rwandě dostalo. Jak je patrné z Grafu 1, v průběhu tří dekad Belgie na rozvoj Rwandy poskytla miliony amerických dolarů (World Bank Group 2025).

Graf 1: Finanční pomoc Belgie Rwandě mezi lety 1994–2022 (mil. USD)



Zdroj:

<https://data.worldbank.org/indicator/DC.DAC.BELL.CD?end=2022&locations=RW&start=1994&view=chart> (31. 3.2025)

Belgičané také v roce 2000 poskytli finance na vybudování památníku, který vznikl v prostorách bývalé vojenské základny, kde v kasárnách bylo krutě zabito 10 belgických vojáků během prvního dne genocidy (viz kapitola 4). Přímo v budově, kde byli zavražděni, je muzeum, které připomíná události, které se od dubna do konce července ve Rwandě v roce 1994 odehrály. Hlavní částí památníku je deset mramorových sloupů, které jsou zachyceny na Obrázku 5. Každý sloup je upomínkou na zemřelé belgické vojáky. Sloupy na sobě mají do boků vyryté čáry, počet čar symbolizuje věk, ve kterém vojáci zemřeli. Většině z 10 zavražděných vojáků bylo 20 let (Meierhenrich 2010).

*Obrázek 6: Památník deseti padlých belgických vojáků v Kigali*



Zdroj: <https://www.ugandasafaristours.com/blog/camp-belgian-monument-kigali-rwanda.html> (20. 4. 2025)

V rámci vzpomínkových akcí ke třicátému výročí od genocidy do Rwandy přijel belgický ministr zahraničních věcí Hadja Lahbib a ministr obrany Ludivine Dedonder. Oba vyzvali mladou generaci Rwandánů, aby bojovala za lidská práva v zemi a toleranci napříč rwandskou společností. Rwandský prezident také během svého proslovu v rámci vzpomínkových akcí poděloval za podporu Belgie po genocidě, především v ochotě vydat vojáky a politiky, kteří byli odpovědní za genocidu (VRT NWS 2024).

Belgicko-rwandské vztahy se začaly komplikovat až v průběhu prvního čtvrtletí roku 2025. Důvodem byly oboustranné vzájemné postoje ke konfliktu, který probíhá v Demokratické republice Kongo (DRK). Z belgické strany přišla obvinění, že Rwanda podporuje radikální skupinu M23, která operuje v DRK. Důvodem této podpory by měla být snaha dostat se k ložiskům kobaltu, které se v sousední zemi na západ od Rwandy nacházejí. Rwandané toto obvinění popřeli a obvinili Belgičany, že se připojili ke konfliktu, který v DRK probíhá. Tvrzení belgická strana odmítla s tím, že se jedná o spekulace, které jsou zapříčiněny nevyřešenou postkoloniální a postgenocidní historií. V reakci na belgické vyjádření Rwandané dali belgickým diplomatům 48 hodin na opuštění Rwandy. Stejný krok učinila následně Belgie (The Brussels Times 2025).

## 7.5 Spojené království

Postoj Spojeného království zůstal po genocidě v podstatě stejný jako během ní. Vláda Johna Majora (vládl v letech 1990–1997) se k událostem, které se ve Rwandě odehrály, nijak nevyjadřovala. A na rozdíl od ostatních světových státníků se John Major ani členové jeho vlády za neúčast během genocidy neomluvili. Tento postoj se změnil až s novou vládou labouristické strany v čele Tonym Blairem (vládl v letech 1997–2007). Po teroristických útocích z 11. září 2001 v New Yorku se při zasedání labouristické strany vyjádřil v rámci svého projevu k „*válce proti terorismu*“, že kdyby genocida ve Rwandě probíhala dnes, Spojené království by mělo povinnost proti takovému zločinu zasáhnout (Melvern, Williams 2004).

Ke zlepšení vztahů došlo, když se v roce 2009 Rwanda stala jedním z členů Commonwealthu. Stala se tak druhým státem po Mosambiku, který se do tohoto Společenství národů přidal bez jakéhokoliv historického propojení se Spojeným královstvím. Rwandská vláda vstup do Commonwealthu hodnotila jako úspěch a jako důkaz toho, jakým způsobem se Rwanda posunula za uplynulých 15 let od genocidy. Hlavním cílem přijetí Rwandy jako nového členského státu bylo dohlížení na dodržování lidských práv (Kron 2009).

Současný britský král Karel III., ještě jako princ z Walesu, navštívil v roce 2022 Rwandu a její hlavní město. V průběhu návštěvy památníku genocidy zdůraznil, jak je důležité, aby se události z roku 1994 nikdy neopakovaly (BBC 2022).

## 7.6 Česko

Český postoj z roku 1994 je do dnešní doby uznáván jako jeden z nejlepších přístupů k tehdejší genocidě ve Rwandě. Mnohokrát byly české iniciativy v Radě bezpečnosti hodnoceny a citovány v odborných publikacích (Kovanda 2004).

K větší spolupráci mezi Českem a Rwandou došlo až v roce 2011, kdy tehdejší český prezident Václav Klaus ocenil, jakým způsobem se Rwanda od genocidy změnila. Náměstek ministra zahraničí Tomáš Dub navštívil Rwandu a podpořil iniciativu česko-rwandské spolupráce. Spolupráce se týkala především energetiky a meziuniverzitních projektů (Záhořík 2012).

V roce 2024 při vzpomínkových akcích Rwandu navštívil prezident Petr Pavel společně z Karlem Kovandou, který byl v době genocidy velvyslancem Česka při OSN. Prezident Pavel se při své zahraniční cestě do Rwandy vyjádřil, že je až neuvěřitelné, jakým způsobem se Rwanda za tři dekády posunula kupředu, a že i Češi by se mohli v určitých ohledech jako národ inspirovat, jak se s vlastní minulostí vypořádat. Dále také uvedl, že český přístup ke genocidě je stále, i po třiceti letech, v paměti Rwand'anů a jsou vděční za to, jak se Česko k situaci v roce 1994 postavilo. Kovanda uvedl, že hlavním důvodem, proč západní politici nechtěli nijak zasahovat, bylo, že vlastně nevěděli, co se ve Rwandě děje. Prezident Rwandy při svém projevu v rámci vzpomínkové akce poděkoval Česku a Karlu Kovandovi za postoj, který Česko ke genocidě zaujalo (ČT 2024a; Pavel 2024).

Den před vzpomínkovou akcí, která proběhla 7. dubna 2024, se Petr Pavel sešel se svým rwandským protějškem, kdy řešili především odsun migrantů z Evropy do Rwandy. Pavel oznámil při této schůzce prezidentu Kigamemu, že Česko daruje 1 milion euro Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, a že finanční prostředky mají sloužit na pomoc rwandským azylovým orgánům. Dále se oba prezidenti bavili, jak podpořit spolupráci mezi oběma zeměmi. Kigame pozval české podnikatele, aby začali podnikat ve Rwandě, ve které se každoročně ekonomická situace zlepšuje (ČT 2024b).

## Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit postoje jednotlivých zemí a OSN, porovnat postoje zemí a jakým způsobem, a zda vůbec se za uplynulé tři dekády od genocidy změnilo. Pro naplnění tohoto cíle byla provedena rešerše literatury, odborných a mediálních sdělení a televizního zpravodajství.

Genocida ve Rwandě, která se odehrála na konci minulého století, byla velkou tragédií, ve které důležitou roli sehrálo mezinárodní společenství v čele s Radou bezpečnosti OSN. Na příkladu pěti zemí, které měly určitý vliv na ovlivnění situace ve Rwandě, bylo zjištěno, jak jednoduché je v krizové situaci nezasáhnout a nechat dojít události do takových rozměrů. V porovnání s holokaustem během 2. světové války s genocidou ve Rwandě je jasné, že právě rwandská genocida byla genocidou mnohem intenzivnější, když vezme v potaz to, že trvala pouze 100 dní, během kterých zemřelo až deset procent tehdejší rwandské populace.

Každý jednotlivý stát měl svůj vlastní důvod, proč se zachoval právě tak, jak se zachoval. U Spojených států strach, že se budou opakovat události ze Somálska roku 1993. Francie přes 20 let podporovala režim, který za genocidou stál. Belgie změnila svůj postoj z důvodu nelidského mučení a následného zavraždění svých vojáků. Česko zaujalo od začátku jasné stanovisko ke genocidě, které se nakonec ukázalo jako správné, a to i na mezinárodním poli, i kvůli neangažovanosti ve Rwandě před genocidou. Jedinou zemí, u které se nepodařilo objasnit důvod postoje, je Spojené království, které ve své podstatě genocidu do velké míry ignorovalo.

Od genocidy ve Rwandě uběhly již tři dekády, během kterých se postoj většiny zemí změnil a zpětně se za svou neangažovanost a zlehčování událostí během genocidy omluvily. Genocida ve Rwandě světu ukázala, jakým způsobem je jednoduché podcenit situaci a otočit se zády k problému. Všechny vybrané země v průběhu tří dekad nějakým, po většinou finančním způsobem, podpořily Rwandu v budování demokratického režimu a rekonstrukci společnosti po genocidě.

Ve výsledku „nejlepší“ a nejstálější postoj zaujímalo na mezinárodním poli Česko. Rwanda je do dnešní doby vděčná za to, jaké stanovisko Česko tehdy zaujalo a v průběhu tří dekad uznaly i ostatní země a mezinárodní organizace. Je jen otázkou, jak by se události v roce 1994 ve Rwandě odehrály, pokud by i ostatní státy zaujaly stejné

stanovisko jako Česko a rozhodly se pro větší angažovanost v zastavení rwandské genocidy.

Na bakalářskou práci by bylo možné navázat analýzou hutuské a tutsijské etnické skupiny v okolních zemích Rwandy, příkladem států je Burundi, Demokratická republika Kongo a Uganda. V těchto státech jsou vztahy mezi etnickými skupinami jiné, než byly ve Rwandě před rokem 1994. Dalším rozšířením by bylo porovnání jiných mírových misí OSN s misí UNAMIR. Bylo by zajímavé i zjistit, jaký je hlavní záměr jednotlivých zemí, při účasti v konfliktech jakým byla i genocida ve Rwandě.

## Seznam použité literatury a zdrojů

Primární zdroje:

OSN (1948): Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocida. <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/08/umluva-genocida.pdf> (4. 11. 2024)

RADA BEZPEČNOSTI OSN (1994a): Rezoluce číslo 929. [https://docs.un.org/en/S/RES/929\(1994\)](https://docs.un.org/en/S/RES/929(1994)) (22. 2. 2025)

RADA BEZPEČNOSTI OSN (1994b): Předsednické prohlášení 1994/21. <https://docs.un.org/en/S/PRST/1994/21> (1. 3. 2025)

RADA BEZPEČNOSTI OSN (1994c): Rezoluce číslo 918. [https://docs.un.org/en/S/RES/918\(1994\)](https://docs.un.org/en/S/RES/918(1994)) (11. 3. 2025)

Literatura:

ALBRIGHT, M. (2003): Madeleine „Nejlepší ze všech možných světů“. Práh, Praha, 150-158.

BELL-FIALKOFF, A. (2003): Etnické čistky: Bosna, Kypr, Karabach, Kosovo, Palestina, bývalý Sovětský svaz, Rwanda a Burundi, Srí Lanka, Transylvánie, Ulster. Práh, Praha, 198-203.

DALLAIRE, R. (2014): Podat ruku ďáblovi: příběh poslední genocidy 20. století. Malvern, Praha, 210-264, 387-424, 440-449.

DES FORGES, A. (1999): Leave None to Tell the Story: Genocide in Rwanda. Human Rights Watch, 126-143

KRÁTKÝ, K., MICHAL, J. (1997): Česká zahraniční politika: Česká republika v Radě bezpečnosti OSN 1994-95. Ústav mezinárodních vztahů, Praha, 72.

MOSES, A. D. (2010): Raphael Lemkin, Culture, and the Concept of Genocide. In: BLOXHAM, D., MOSES, A. D. (eds.): The Oxford Handbook of Genocide. Oxford University Press, Oxford, 21.

ROJČÍK, O. (2001): Administrativa George Bushe. In: SUCHÝ, P. (ed.): Zahraniční politika USA v devadesátých letech dvacátého století. Mezinárodní politologický ústav, Brno, 28.

TERNON, Y. (1997): Genocidy XX. století: Zločinný stát. Themis, Praha, 6-16, 30-34, 271-283.

TESAŘ, F. (2007): Etnické konflikty. Portál, Praha, 51-60.

VAN HAPEREN, M. (2015): Rwandská genocida, 1994. In: VAN HAPEREN, M., TEN HAVE, W., KIERNAN, B., MENNECKE, M., ÜNGÖR, U. Ü., ZIEGLER, A., ŠMOK, M., HORÁKOVÁ, M. (eds.): Holokaust a jiné genocidy. Občanské sdružení PANT, Polanka nad Odrou, 101-123.

ZÁHOŘÍK, J. (2012): Dějiny Rwandy a Burundi. Nakladatelství Lidové noviny, Dějiny států, Praha, 12-14, 34-38, 42-93, 108-120, 135-152.

#### Články:

CHAFER, T. (2002): Franco-African Relations: No Longer So Exceptional?. African Affairs, 101, 343-363.

INSTITUTE FOR ECONOMICS & PEACE (2024): Global Peace Index 2024: Measuring Peace in a Complex World. Institute for Economics & Peace, Sydney, 20.

KOVANDA, K. (2004): Česká republika v Radě bezpečnosti OSN: Genocida ve Rwandě, 1994. Mezinárodní vztahy, 4, 45-65.

MELVERN, L., WILLIAMS, P. (2004): Britannia Waived The Rules: The Major Government and The 1994 Rwandan Genocide. African Affairs, 103, 1-22.

MEIERHENRICH, J. (2020): How Many Victims Were There in the Rwandan Genocide? A Statistical Debate. Journal of Genocide Research, 22, 72-82.

Internetové zdroje:

ACHIEVE GLOBAL SAFARIS (2025): Camp Beligian Monument in Kigali Rwanda.  
<https://www.ugandasafaristours.com/blog/camp-beligian-monument-kigali-rwanda.html>  
(20. 4. 2025)

ASSOCIATION FOR DIPLOMATIC STUDIES AND TRAINING (ADST) (2025):  
USAID's role in helping rebuild Rwanda after the genocide of 1994.  
<https://adst.org/2018/03/usaid-role-in-helping-rebuild-rwanda-after-the-tutsi-genocide-of-1994/> (16. 3. 2025)

BBC (2022): Prince Charles tells Commonwealth of sorrow over slavery.  
<https://www.bbc.com/news/uk-61919514> (28. 3. 2025)

BIZIMANA, J. D. (2024): Facts about Habyarimana's role in planning, implementing  
1994 Genocide against the Tutsi. The New Times.  
<https://www.newtimes.co.rw/article/14913/news/crime/facts-about-habyarimanas-role-in-planning-implementing-1994-genocide-against-the-tutsi> (15. 2. 2025)

BRITANNICA (2025): Government and society.  
<https://www.britannica.com/place/Rwanda/Government-and-society> (26. 1. 2025)

CBS NEWS (1998): Text Of Clinton's Rwanda Speech.  
<https://www.cbsnews.com/news/text-of-clintons-rwanda-speech/> (17. 3. 2025)

ČESKÁ TELEVIZE (ČT) (2024a): Česko oceňuje přístup Rwandy k migraci, řekl Pavel  
při návštěvě země. <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/cesko-ocenuje-pristup-rwandy-k-migraci-rekl-pavel-pri-navsteve-zeme-347903> (31. 3. 2025)

ČESKÁ TELEVIZE (ČT) (2024b): Rwanda si připomněla 30 let od genocidy Tutsiů.  
Podle Macrona chyběla Francii vůle zastavit ji.  
<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/rwanda-si-pripomina-30-let-od-genocidy-tutsiu-podle-macrona-chybela-francii-vule-zastavit-ji-347923> (31. 3. 2025)

DAHIR, A. L. (2024): Thirty Years After a Genocide in Rwanda, Painful Memories Run  
Deep. The New York Times.  
<https://www.nytimes.com/2024/04/07/world/africa/rwanda-genocide-thirty-years.html>  
(10. 3. 2025)

- DIFESA ONLINE (2025): La missione UNAMIR in Rwanda.  
<https://www.difesaonline.it/evidenza/approfondimenti/la-missione-unamir-rwanda> (20. 4. 2025)
- FRANCE 24 (2024): Génocide des Tutsi au Rwanda: pour Macron, la France n'a "pas eu la volonté" d'y mettre fin. <https://www.france24.com/fr/afrique/20240404-g%C3%A9nocide-des-tutsi-au-rwanda-pour-macron-la-france-n-a-pas-eu-la-volont%C3%A9-d-y-mettre-fin> (18. 3. 2024)
- HIRT, T. (2017): Národ, etnikum, identita - slovníček. <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/narod-etnikum-identita-slovnicek-pojmu/> (29. 11. 2024)
- HURST, R. (2009): Bahutu Manifesto (1957). <https://www.blackpast.org/global-african-history/bahutu-manifesto-1957/> (26. 4. 2025)
- KRON, J. (2009): Rwanda Joins the Commonwealth. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2009/11/29/world/africa/29rwanda.html> (27. 3. 2025)
- KUPEMBA, D. N. (2024): Rwanda's president smashes his own election record, BBC. <https://www.bbc.com/news/articles/cnk413ze07lo> (5. 3. 2025)
- LEMARCHAND, R. (2023): History of Rwanda. Britannica. <https://www.britannica.com/topic/history-of-Rwanda#ref359828> (1. 12. 2024)
- LE MONDE (2024): Rwanda's president says international community 'failed all of us' during 1994 genocide. [https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/04/07/rwanda-s-president-says-international-community-failed-all-of-us-during-1994-genocide\\_6667643\\_4.html](https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/04/07/rwanda-s-president-says-international-community-failed-all-of-us-during-1994-genocide_6667643_4.html) (20.4.2025)
- MEIERHENRICH, J. (2010): Genocide Memorial in Rwanda 1994 – Present. <http://genocidememorials.cga.harvard.edu/rutsiro.html> (31. 3. 2025)
- MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ (2025): Rada bezpečnosti OSN (UN Security Council). [https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni\\_vztahy/cr\\_v\\_mezinarodnich\\_organizacich/osn/uvo\\_d\\_do\\_osn/rada\\_bezpecnosti\\_osn\\_un\\_security\\_council.html](https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/uvo_d_do_osn/rada_bezpecnosti_osn_un_security_council.html) (18. 3. 2025)

NATIONAL INSTITUTE OF STATISTICS OF RWANDA (NISR), (2022): Rwanda's population. [https://www.statistics.gov.rw/publication/Rwanda\\_population\\_2022](https://www.statistics.gov.rw/publication/Rwanda_population_2022) (6. 1. 2025)

OFFICE OF THE UN SPECIAL ADVISER ON THE PREVENTION OF GENOCIDE (2024): We must do more to prevent genocide. <https://africarenewal.un.org/en/magazine/we-must-do-more-prevent-genocide> (22. 3. 2025)

PAVEL, P. (2024): Dva dny ve Rwandě, kde má Česká republika velmi silnou stopu. Cesta byla krátká, ale intenzivní. Instagram. [https://www.instagram.com/p/C5ioG43s\\_Ic/](https://www.instagram.com/p/C5ioG43s_Ic/) (31. 3. 2025)

REPUBLIC OF RWANDA (2025): Local Government. <https://www.gov.rw/government/directory/local-government> (21. 1. 2025)

ROBERTSON, N. (2024): Bill Clinton leads US delegation to Rwanda to mark 30 years since genocide. The Hill. <https://thehill.com/homenews/administration/4574356-clinton-leads-us-delegation-rwanda-mark-genocide/> (18. 3. 2025)

SWIFT, J. (2023): Battle of Mogadishu. Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Battle-of-Mogadishu> (13. 3. 2025)

THE BRUSSELS TIMES (2025): 'Disproportionate': Rwanda breaks diplomatic ties with Belgium. <https://www.brusselstimes.com/1490496/disproportionate-rwanda-breaks-diplomatic-ties-with-belgium-tbtb> (30. 3. 2025)

UNITED NATIONS INTERNATIONAL RESIDUAL MECHANISM FOR CRIMINAL TRIBUNAL (UN IRMCT) (2025): The ICTR in Brief. <https://unictr.irmct.org/en/tribunal> (27. 3. 2025)

UNITED NATIONS PEACEKEEPING (2025a): Principles of Peacekeeping. <https://peacekeeping.un.org/en/principles-of-peacekeeping> (5. 3. 2025)

UNITED NATIONS PEACEKEEPING (2025b): Rwanda - UNAMIR Background. <https://peacekeeping.un.org/ar/mission/past/unamirS.htm> (21. 3. 2025)

U. S. DEPARTMENT OF STATE ARCHIVE (2009): Secretary of State Madeleine K. Albright and President of Rwanda Pasteur Bizimungu. <https://1997-2001.state.gov/statements/971211.html> (19. 3. 2025)

VRT NWS (2024): Belgian ministers took part in the commemoration of the genocide in Rwanda. <https://www.vrt.be/vrtnws/en/2024/04/08/the-belgian-ministers-took-part-in-the-commemoration-of-the-geno/> (30. 3. 2025)

WORLDTLAS (2025): Maps of Rwanda. <https://www.worldatlas.com/maps/rwanda> (20. 4. 2025)

WORLD BANK GROUP (2025): Net bilateral aid flows from DAC donors, Belgium(current US\$) – Rwanda.  
<https://data.worldbank.org/indicator/DC.DAC.BELL.CD?end=2022&locations=RW&start=1994&view=chart> (31. 3. 2025)

WORLD ECONOMIC FORUM (2025): Paul Kagame.  
<https://www.weforum.org/people/paul-kagame/> (20. 4. 2025)